

Nr 149.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1943/44 till tekniska läroverk m. m.; givna Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge följande.

I 1943 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkten 196 föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som skulle varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44

dels till Tekniska läroverk: Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 1,500,000;

dels till Tekniska läroverk: Omkostnader ett förslagsanslag av kronor 150,000;

dels till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av kronor 90,000;

dels ock till Tekniska läroverk: Stipendier ett anslag av kronor 9,000.

Sedan ärendet numera färdigberetts, anhåller jag att få ånyo anmäla det samma.

I. Inrättande av ett tekniskt gymnasium i övre Norrland.

A. Inledning.

Redan vid riksdagsbehandlingen år 1900 av frågan om inrättande av en teknisk elementarskola i Härnösand framfördes den uppfattningen, att det med den då pågående utvecklingen i Norrland icke kunde dröja länge, förrän ett nytt tekniskt läroverk behövde anordnas längre norrut, t. ex. i Luleå¹. Flera omständigheter, främst det norrländska näringslivets expansion och ett växande behov av praktiskt inriktade skolor för den norrländska ungdomen, ha på senare tid starkt aktualiserat denna fråga. De olika synpunkter, som kunna anläggas på detta spörsmål, ha framlagts i en av *ett flertal riksdagsmän, representerande de fyra nordligaste länen, till 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen* ingiven skrift med förslag till åtgärder för bättre tillgodoseende av den norrländska ungdomens behov av teknisk utbildning. De sakkunniga överlämnade med eget yttrande den 11 september 1941 denna skrift till Kungl. Maj:t. I ärendet avgavs därefter yttrande av *skolöverstyrelsen*, som förordade åtgärder för inrättande av ett nytt tekniskt läroverk i övre Norrland. Med anledning av vad sålunda förekommit infordrades utlåtanden från *kommerskollegium, länsstyrelserna i norrlandslänen* och *statens arbetsmarknadskommission*, varjämte *Sveriges industriförbund* och *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* fingo tillfälle yttra sig i frågan. Kommerskollegium överlämnade inhämtade utlåtanden av *de norrländska handelskamrarna* och *svenska teknologföreningen*. Samtliga remissinstanser vitsordade behovet av att större möjligheter till utbildning vid tekniskt läroverk beredas den norrländska ungdomen. Därefter har, på uppdrag av chefen för ecklesiastikdepartementet, t. f. *kanslirådet Gunnar Wejle*, verkställt viss ytterligare utredning i ärendet, vilken närmast avsett frågan om lämpligaste förläggningsort för ett eventuellt nytt tekniskt läroverk i Norrland.

B. Behovet av ytterligare ett tekniskt läroverk i Norrland.

I förutberörda *framställning av representanter i riksdagen för de fyra nordligaste länen* framhölls, att den norrländska ungdomens möjligheter att skaffa sig teoretisk och praktisk utbildning av olika skäl äro starkt begränsade samt att till följd härav svårigheter uppstått att i tillräcklig utsträckning erhålla kunnigt folk för det norrländska näringslivet. Såsom ett led i strävandena att avhjälpa dessa svårigheter borde 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen överväga inrättandet av nya praktiska

¹ FK:s prot. nr 25 sid. 38.

skolor i Norrland. Av framställningen inhämtas i övrigt bland annat följande.

För den norrländska ungdomen är frågan om dess utbildning ett särskilt aktuellt problem. Många av dessa ungdomar sakna nämligen ekonomiska förutsättningar för att under längre tid deltaga i den undervisning, som lämnas vid universitet, högskolor och yrkesutbildningsanstalter av skilda slag. Resultatet har också blivit, att det är ytterst få ungdomar ur den norrländska arbetare- och bondeklassen, som söka sig till högre skolor. De som redan nu bedriva sina studier vid dylika undervisningsanstalter äro i betydande utsträckning barn till tjänstemän, vilka icke ämna stanna i Norrland. Detta har givit upphov till ett rekryteringsproblem, som gör sig gällande såväl inom näringslivet som på det kulturella och administrativa området. Norrland har liksom blivit en genomgångsstation, där man i regel stannar endast så länge som är erforderligt för att få meriter för en förflyttning till sydligare delar av landet. Det är givet, att de täta ombytena av befattningshavare måste skapa svårigheter i många avseenden, inte minst för näringslivet. Tillgången på utbildat och tekniskt kunnigt folk är en av förutsättningarna för att man skall lyckas genomföra den av alla önskade utvidgningen av det norrländska näringslivet.

Man har i Norrland länge dryftat vidtagandet av åtgärder för att bereda dess ungdom ökade utbildningsmöjligheter. Av lättförklarliga skäl har debatten blivit ivrigare under de senaste åren. Åtskilliga förslag till en lösning av problemet ha därvid förts fram. I en motion vid 1941 års riksdag utvecklades den synpunkten, att särskilda lån eller stipendier skulle inrättas för obemedlade men begåvade ungdomar från Norrland, vilka önskade genomgå universitet, högskolor eller tekniska högskolor. Statsutskottet ansåg att stipendievägen måhända icke vore den lämpligaste, men önskade dock betona, att, därest särskilda åtgärder vore påkallade, Kungl. Maj:t måtte taga de i motionen berörda förhållandena under närmare omprövning. Läget är nu sådant, att de av utskottet för en utredning angivna förutsättningarna redan äro för handen.

Utredningens uppgift bör emellertid icke inskränkas till att enbart pröva spörsmålet om sättet eller sätten för att berika möjligheterna till studier vid redan existerande skolor. Det har från industrihåll i Norrland åtskilliga gånger framhållits, hur betydelsefullt det skulle vara, därest även en lägre teknisk undervisning kunde lämnas vid någon till landsdelen förlagd s. k. praktisk skola. Det bör sålunda vara en uppgift för utredningen att även pröva i vad mån och på vilket sätt s. k. praktiska skolor böra förläggas till Norrland och då i första hand till dess övre del.

1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen överlämnade framställningen till Kungl. Maj:t under uttalande bland annat, att den avsåge frågor, som icke kunde hänföras till deras utredningsuppdrag. De sakkunniga underströke dock betydelsen av såväl frågan om ordnande av den lägre tekniska undervisningen i Norrland som av ordnandet av en brett lagd yrkesundervisning. För att draga fullt gagn av den »upprustning» med yrkesskolor och yrkeskurser, som de sakkunniga förorda, syntes man böra upprätta ett lämpligt antal lägre tekniska läroverk för uppfostrande av arbetsledare.

Skolöverstyrelsen anslöt sig principiellt till de gjorda uttalandena om önsk-

vårdheten av att bättre tillgodose den norrländska ungdomens behov av lägre teknisk utbildning. Överstyrelsen ansåg sig därför böra förordna förberedande åtgärder för inrättande av ett nytt tekniskt läroverk i övre Norrland, exempelvis förlagt till Luleå, och vidtagande av åtgärder för anordnande, i första hand i landstingens regi, av skolor för yrkesundervisning, till sin huvudsakliga utformning motsvarande de typer, som f. n. representerades av vissa s. k. praktiska skolor med teknisk inriktning eller av de i 1936 års yrkes-skolstadgeförslag omnämnda hantverks- och industriskolorna. Den detaljerade utformningen av för ändamålet erforderliga åtgärder samt avgörandet av skolornas omfattning och förläggning syntes böra grundas på en särskild utredning.

Beträffande utbildningen av lägre tekniker synes det överstyrelsen böra särskilt beaktas, att deras förutbildning avslutas vid jämförelsevis tidig ålder och att därför deras allmänna syn på yrkesvalet i allmänhet icke nått tillräcklig mognad för att de skulle trots avlägsenheten från förefintliga, söderut befintliga läroanstalter och de höga kostnader, som betingas av denna avlägsenhet, besluta sig för teknisk utbildning. I de fall, då de besluta sig därför, sker omplanteringen i sydsvensk jordmån så tidigt, att Norrland icke har mycket att räkna med, då det gäller att med hjälp av deras vunna utbildning driva fram det norrländska näringslivet på de områden av hantverk och småindustri, där f. n. både företagare och arbetsledare i stor utsträckning ej besitta annan utbildning än den, som medföljer inhämtandet av den rent praktiska yrkesfärdigheten, och där tekniker med lägre utbildning alltså skulle kunna göra värdefulla insatser.

De tekniska läroverken äro starkt koncentrerade söderut, vilket givetvis sammanhänger med befolkningens starka koncentration i samma riktning. Bristen på tekniska läroverk i mellersta och övre Norrland är anmärkningsvärd och påfallande. De stora avstånden från dessa landsdelar till de längre söder ut belägna orterna med praktiska skolor äro icke utan betydelse såsom kostnadsfaktor, något som framgår därav, att en resa från Luleå till Örebro och åter med inräknande av uppehållskostnader under resan leder till en kostnad ungefär motsvarande en månads helinackordering i Örebro. Men här är det icke enbart, om ens i övervägande mån, fråga om väglängd och därmed sammanhängande kostnader. Det är i icke ringa mån fråga om den isolering, som de långa avstånden skapa. Att lämna hemtrakten för att under två till tre år i en främmande miljö skaffa sig utbildning blir ett företag av sådan omfattning, att det ej kommer till utförande annat än för ett fåtal. För detta fåtal kan visserligen miljöförändringen bli en sporre till utveckling, men denna utveckling riskerar att gå andra vägar än dem, som leda den unge teknikern tillbaka till hemtrakten. I anslutning till vad de sakkunniga uttalat finner överstyrelsen den nuvarande förläggningen av de tekniska läroverken till olika delar av riket vara sådan, att ungdomen i Norrland och särskilt i övre Norrland på grund av de stora avstånden icke i önskvärd mån blir tillgodosedd med utbildningstillfällen. Överstyrelsen finner därför, att det, med hänsyn till de synpunkter, som här tagits i betraktande, är önskvärt, att åtminstone ett nytt tekniskt läroverk upprättas i Norrland och att detta förlägges till det nordligaste länet, exempelvis till Luleå. Det vore visserligen mindre kostnadsdragande att utvidga Härnösandsläroverket än att skapa ett helt nytt läroverk med alla tillhörande

resurser, men en sådan åtgärd lärer icke kunna åvägabringa en lösning av det nu föreliggande problemet, att bereda möjlighet för övre Norrlands ungdom att vid inom geografiskt räckhåll beläget tekniskt läroverk erhålla den utbildning, som med ett sådant avses, och att sålunda med bibehållande av i stort sett oförändrad livsföring och acklimatisering kunna efter avslutade skolstudier gagna övre Norrlands näringsliv. Med andra ord innebär detta, att de starka lokala hänsyn, som äro avgörande för de allmänna läroverkens förläggning, även i tillbörlig mån må vinna beaktande beträffande de tekniska läroverken.

Överstyrelsen har i detta sammanhang ansett sig böra göra endast ett principiellt uttalande rörande frågan om nytt tekniskt läroverk i övre Norrland. Den detaljerade utformningen borde föregås av en särskild utredning i samråd med lämpliga representanter för övre Norrlands näringsliv och övriga ortsintressenter.

Länsstyrelsen i Härnösand förordar, att tekniska gymnasiet i Härnösand utökas och moderniseras samt framhåller, att för den tekniska undervisningens ordnande i Norrland synes det vara vida bättre med ett större i olika avseenden fullständigt och väl utrustat tekniskt läroverk med tekniskt gymnasium än om den tekniska undervisningen skulle fördelas på ett flertal mindre läroanstalter. Det i Härnösand förlagda tekniska gymnasiet bör fördenskull vidare utbyggas, förses med förbättrad utrustning och ett utökat antal lärarkrafter, så att parallellavdelningar i erforderlig utsträckning kunna anordnas. Medel böra även ställas till förfogande för ett betydligt utökat antal stipendier och för anordnande av s. k. elevhem, allt i syfte att minska studiekostnaderna.

Länsstyrelsen åberopar ett infordrat yttrande av *rektor vid tekniska läroverket i Härnösand*, som bland annat anför.

Den industriella utvecklingen i Norrland under nu pågående världskrig är delvis av annat slag än den i övriga delar av landet. Trä- och cellulosaindustrin håller på att utvecklas enligt nya linjer. En kemisk storindustri med träet som råvara blir sannolikt ett bestående resultat. Västerbottens och Norrbottens gruvindustrier samt det under byggnad varande stora järnverket i Luleå komma givetvis att bestå och utvecklas även efter kriget. Nya kraftverk och överföringslinjer komma att byggas. Även ökning av annan byggnadsverksamhet är att förutse i samband med industriens tillväxt. Under dessa förhållanden är det naturligt, om man yrkar på att undervisningsväsendet i Norrland anpassas efter de nya förhållandena.

De tekniska läroverken (tekniska gymnasier och fackskolor) är en skolform, som industrien inom alla delar av landet förklarar sig ha stor nytta av. En tillräckligt omfattande statistik beträffande industriens nuvarande användning av personal med denna utbildning saknas tyvärr ännu. En undersökning i denna riktning, som gjordes i april 1941, och som omfattade trä- och cellulosaindustrin inom Norrland och Dalarna, gav som resultat, att 58 procent av ingenjörspersonalen hade utbildning från tekniska läroverk och 35 procent från tekniska högskolor. De tekniska läroverken äro fullbelagda, och från samtliga avvisas årligen ett stort antal godkända inträdessökande på grund av de gränser, som bestämmas av organisation och lokalutrymme. En stark ström av svensk ungdom med lust och fallenhet för industriellt arbete hålles härigenom tillbaka eller tvingas in i de allmänna läroverkens gymnasier. Be-

hovet av ökade studiemöjligheter vid tekniska läroverk är större i Norrland än i landet i övrigt. Följande uppställning visar det nuvarande elevantalet vid de olika statliga tekniska läroverken i riket.

S k o l a	Antal elever höstterminen 1941	Huvuddel av landet och dess folkmängd	Elevplatser per million invånare
Tekniska gymnasiet i Härnösand	166	Norrland 1.12 mill.	148
Elektrotekniska fackskolan i Västerås	127	Svealand 2.12 mill.	463
Maskinfackskolan i Eskilstuna	175		
Tekniska läroverket i Stockholm	345		
Tekniska gymnasiet i Örebro	337		
Tekniska läroverket i Malmö	280	Götaland 3.12 mill.	278
Tekniska gymnasiet i Borås	131		
Tekniska gymnasiet i Göteborg	223		
Tekniska gymnasiet i Norrköping	235		
Summa	2,019	Hela landet 6.36 mill.	313

Norrland är ändå mera tillbakasatt än vad dessa siffror visa, om man tar i betraktande de stora avstånden inom landsdelen. Om Norrland rent siffermässigt skulle komma i paritet med det övriga landet, skulle antalet elevplatser vid norrländska tekniska läroverk behöva mer än fördubblas. Följande siffror belysa otillräckligheten av kapaciteten hos det norrländska tekniska gymnasiet.

Läsåret	Antal godkända inträdesökande i klass I	Antal intagna sökande	Antal avvisade godkända sökande
1937—38	114	60	54
1938—39	127	59	68
1939—40	146	54	92
1940—41	76	55	21 (första inverkan av kriget)
1941—42	106	54	52

Av tabellen framgår, att antalet avvisade godkända sökande är ungefär lika stort som antalet antagna.

Länsstyrelsen i Östersund finner förslaget om att ett nytt tekniskt läroverk borde förläggas till Luleå för att tjäna övre Norrlands ungdom vara synnerligen väl motiverat. Redan nu vore därjämte en utökning av antalet linjer vid tekniska läroverket i Härnösand av behovet påkallad.

Länsstyrelsen i Umeå har bland annat anfört, att bristen på anstalter för yrkesundervisning i övre Norrland är särskilt framträdande och utgör det kanske största hindret för ett differentierat och utvecklat näringsliv i dessa trakter. Länsstyrelsen understödjer därför kraftigt skolöverstyrelsens förslag om

åtgärder för avhjälpande av de påtalade bristerna. Det föreslagna nya tekniska gymnasiet för övre Norrland bör förläggas till Västerbottens län och då företrädesvis i Skellefteå.

Länsstyrelsen i Luleå har i fråga om den lägre tekniska undervisningen instämt i vad skolöverstyrelsen anfört. Behovet av ett tekniskt statsgymnasium i Norrbotten synes dock genom den utredning, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 juli 1942 framlagts av Norrbottens län landstings näringsutredning av år 1939, ha blivit till fullo bekräftat.

I yttranden av *kommerskollegium*, *handelskamrarna i Gävle, Sundsvall och Luleå* samt *svenska teknologföreningen* vitsordas likaledes behovet av ytterligare möjligheter till undervisning vid tekniskt läroverk i övre Norrland.

Statens arbetsmarknadskommission finner inrättande av ett tekniskt läroverk för övre Norrland lämpligt såväl för den norrländska ungdomens skull som med hänsyn till den norrländska industriens behov samt anför.

Ser man utbildningsfrågan enbart från den efter utbildning strävande individens synvinkel, kan man icke annat än konstatera, att en differentierad utbyggnad av utbildningsväsendet för de nordligaste länens vidkommande vore välmotiverad. Att medelst särskilda för norrlandsungdomen avsedda utbildningsbidrag av olika slag bereda denna ungdom möjlighet att vid utbildningsanstalter söderut skaffa sig erforderlig yrkesutbildning, torde icke kunna rekommenderas. Den ungdom, som på detta sätt erhåller utbildning söderut, kommer säkerligen i många fall att även få framtida anställning söderut, till förfång för befolkningsstrukturen i de nordligare länen. Naturligtvis förefinnes alltid risken, att den ungdom i övre Norrland, som beredes tillfälle till särskild skolutbildning, just genom sin utbildning får möjlighet att söka sig söderut. Denna risk får dock icke tillmätas sådan betydelse, att man enbart för den sakens skull bör underlåta att ge den norrländska ungdomen den utbildning, den eljest borde beredas. Dessutom kan den risken i viss mån elimineras, om man vid utbyggandet av undervisningsväsendet för de nordligare länens vidkommande först och sist tar sikte på det norrländska näringslivets egna intressen och behov.

De nya gruvindustrier samt järn- och metallverk, som under senare år vuxit fram i Norrland och som måhända endast beteckna början av en ny utveckling på detta område, kräva specialutbildade tekniker och arbetsledare av olika slag. Sågverksindustrien kräver en reserv av kunniga specialarbetare och arbetsledare. Träindustriens utveckling i riktning mot det kemiskt-tekniska kräver såväl högskoleutbildade som på annat sätt utbildade kemiker och tekniker av olika slag. Kraftverkens utbyggande och det framtida utbyggandet av vägväsendet kräva icke blott en stab av högskoleutbildade ingenjörer utan även fackmän med lägre teknisk utbildning inom väg- och vattenbyggnadsfacket samt på det elektrotekniska området. Liknande är förhållandet inom det kommunaltekniska området, där de nya samhällsbyggnaderna kräva ökad tillgång till teknisk personal. Den på många håll i de nordligare länen alltmer framväxande småindustrien kräver icke blott kunniga hantverkare och specialarbetare utan även tekniskt skolade arbets- och driftsledare.

De åtgärder, som närmast kunna ifrågakomma, torde böra taga sikte på detta behov av tekniker, och kommissionen finner, att ett tekniskt läroverk för övre Norrland vore behövligt. Kommissionen vill understryka betydelsen av att utbildningsmöjligheterna organiseras i naturligt sammanhang med de industrier och det näringsliv, som de äro avsedda att tjäna.

Sveriges industriförbund förordar, att i övre Norrland inrättas ett tekniskt läroverk, särskilt avsett att främja industrigrenar, som befinna sig under utveckling. Förbundet anför.

Strukturförändringar inom Norrlands näringsliv under de senaste årtiondena ha medfört sysselsättningsproblem, vilka visat sig svåra att lösa. Även om orsakerna härtill äro flera, har dock den bekymmersamma arbetslöshets-situationen väsentligen haft sin grund i det norrländska näringslivets ensidiga utveckling.

Enligt förbundets uppfattning är det synnerligen angeläget att kraftiga åtgärder vidtagas för att norrlandsungdomen skall kunna beredas möjlighet till utkomst i hemorten. Då detta förutsätter en ökad differentiering av det norrländska näringslivet, bör också den förutsättning för ny företagsamhet skapas, som tillgång på yrkesutbildad arbetskraft från goda undervisningsanstalter utgör. Yrkesundervisningen i Norrland synes fördenskull under de närmaste åren böra utbyggas och detta helt säkert i större omfattning än som svarar mot de aktuella sysselsättningsmöjligheterna därstädes.

Härvid är naturligen av vikt, att yrkesundervisningen erhåller en sådan inriktning, att den stöder industrigrenar, som befinna sig under utveckling. Det ökade behovet av yrkesarbetskraft i samband med utbyggandet av den västerbottniska gruvindustrien bör sålunda följas av motsvarande utvidgning av utbildningsmöjligheterna. Ur denna synpunkt förefalla starka skäl tala för att det tekniska läroverk, som även enligt förbundets förmenande bör upprättas i övre Norrland, speciellt differentieras för de inom denna landsdel expanderande industrierna.

C. Det föreslagna läroverkets förläggning.

1. Allmänna synpunkter.

Såsom förläggningsort för det ifrågasatta tekniska läroverket i Övre Norrland har allmänt föreslagits Skellefteå eller Luleå.

Länsstyrelsen i Umeå, som förordar Skellefteå såsom förläggningsort, anför i denna fråga i huvudsak följande.

Skogsprodukternas förädling torde framdeles liksom hittills bli den väsentliga uppgiften för den norrländska industrien. Tyngdpunkten kommer att ligga inom det trä- och cellulostekniska området. I Norrland har redan börjat växa fram en kemisk industri med trä som utgångsmaterial och slutprodukter av skilda slag, och mycket tyder på att cellulosaindustrien kommer att differentieras och att nya arbetsområden komma att utvecklas. För denna industri är Västerbotten lämpligare beläget ur kommunikationssynpunkt och länet har speciella förutsättningar för dylik industri, då förutom trä vissa andra viktiga råvaror, som förbrukas i träkemien, såsom kalk och svavelkis, finnas lätt tillgängliga inom länet. Malmförekomsten i länet är stor och torde representera fler och värdefullare typer än i Norrbottens län. På malmförekomsterna har grundats en förädlingsindustri av större mått än i Norrbottens län, och denna industri kan förväntas bli ytterligare utbyggd. Behovet av ingenjörer med utbildning från tekniska läroverk inom nu nämnda industrier är och torde bli mycket stort. Inom övriga industrier är behovet av tekniskt utbildad personal lika stort som i Norrbottens län.

Att Västerbottens län är stätt i ovanligt stark utveckling bestyrkes ytterligare av en av professorn Johan Åkerman verkställd utredning rörande de svenska länens ekonomiska utveckling under mellankrigsperioden. Denna utredning (tryckt i Ekonomisk tidskrift 1941 nr 1) visar att Västerbottens län under denna tid presterat ett enormt uppsving. Norrbottens län åter visar relativt depressiv karaktär, som skulle ha varit ännu mer utpräglad, om ej bolagsinkomsten tack vare rustningskonjunkturens malmskeppningar inverkat utjämnande.

Det förtjänar även påpekas, att Norrbottens län hittills varit mera gynnat av statsmakterna på skolväsendets område än Västerbottens län.

I förutnämnda utredning av *Norrbottens läns landstings näringsutredning av år 1939* erinras om de bekymmer, som uppstått i länet kring frågan om möjligheten att bereda sysselsättning och utkomst åt de alltmer växande ungdomsskarorna. Vidare anföres bland annat.

Den nära nog ideala åldersgruppfördelningen styrker antagandet, att ungdomens utbildningsfråga under den närmaste mansåldern fortfarande kommer att utgöra ett av länets centrala problem. Länets befolkning är utomordentligt stationär. Enligt av Norrlandsutredningen verkställd undersökning framstår Norrbotten som det enda Norrlandslän, som uppvisar ökning av landsbygdsbefolkningen, även om hänsyn tages till utflyttningarna.

Om också arbetsmarknadsläget i Norrbotten för närvarande är relativt tillfredsställande, komma med största säkerhet, när normala tider inträda och beredskapsinkallelserna upphöra samt vedavverkningarna minskas och anläggningsarbetena inskränkas, stora försörjningssvårigheter åter att uppstå. Bristen på mindre och medelstora företag gör sig framför allt kännbar. De stora för export arbetande industrierna inom malm- och trävarubranschen intaga en alltför dominerande ställning, och som följd härav blir en förödande konkurrentkänslighet ett framträdande drag i länets näringsliv.

Det av norrbottningarna eftersträfvade målet att nå en väsentligt ökad industriell verksamhet och en bredare lagd försörjningsbasis synes dock vara omöjligt att uppnå, om icke behovet av tekniskt utbildad personal, lämplig att träda in som konstruktörer och företagsledare, blir nöjaktigt tillgodosett. De möjligheter, som länet, med nuvarande fördelning av de tekniska läroanstalterna, har att tillgodose sitt behov av tekniker, måste betraktas som ytterst små. Ofta möta stora svårigheter att erhålla kunniga arbetsledare söderifrån, och av dem, som engageras häruppe, återvända många, så snart platser kunna erhållas söderut. Redan de år 1936 tillsatta sakkunniga för utredning angående studentexamen uttalade i sitt betänkande sin förvåning över att Norrland var så bristfälligt tillgodosett med tekniska utbildningsanstalter på gymnasie-stadiet.

Utredningen åberopar vad skolöverstyrelsen anfört och vill tillägga, att föräldrar, även om de helt skulle bortse från de dryga resekostnaderna, naturligen känna en viss obenägenhet att tillråda barnens vistelse långt borta från hemorten.

Saknar en landsända annan påbyggnad på realskolan än det vanliga gymnasiet, kan följden gärna icke bli annan än att näringslivet undandrages många värdefulla krafter, lämpade för praktiska uppgifter, när många elever sakna ekonomiska möjligheter att efter studentexamen bedriva specialstudier. De stora fördelar, som ett tekniskt gymnasium erbjuder, just genom att bringa eleverna en avslutad, praktiskt inriktad kurs, men samtidigt lämna

vägen öppen för fortsatta studier, ha utgjort anledningen till att näringsutredningen stannat inför gymnasiet som den för Norrbotten lämpligaste formen av tekniska läroanstalter.

Lapplands tekniska förening har anslutit sig till de av näringsutredningen framförda synpunkterna.

Skellefteå stads kommitté för skolfrågor har anfört bland annat.

Man får ingalunda föreställa sig, att Västerbotten ligger nära Härnösand. Att avståndet däremellan även av norrlänningarna uppfattas som väldigt framgår klart av det överraskande stora antalet studerande från Västerbottens län vid tekniska gymnasiet i Örebro, enligt uppgift beroende på att resan är så lång till Härnösand, att ynglingarna lika gärna fara till Örebro.

I fråga om behovet av ett tekniskt läroverk i övre Norrland bör nämnas, att — enligt uppgifter från vederbörande rektorer — antalet studerande från Västerbottens och Norrbottens län vid Sveriges tekniska läroverk under de tre senaste åren varit 74. Därtill komma 20 vid bergsskolan i Filipstad och givetvis åtskilliga vid Kristinehamns och Katrineholms praktiska skolor, vid Stockholms tekniska institut och dylikt. Inrättandet av ett tekniskt läroverk medför även ett mäktigt uppsving för det tekniska intresset hos traktens ungdom.

Rent geografiskt torde Skellefteå ha det bästa tänkbara läge för läroverket i fråga, beläget som det är nära mittpunkten av övre Norrlands kustområde. Skulle man uppsöka den i befolkningshänseende centralaste platsen för Väster- och Norrbottens län, tro vi, att den icke skulle komma att ligga långt från Skellefteå.

Men det industriella läget är dock det centrala i denna fråga. Västerbottens-bergslagen med Skellefteå som kommersiell medelpunkt har visat det livligaste industriella uppsvinget i Sverige under de senaste decennierna. I 1900-talets nya bergslag borde en teknisk undervisningsanstalt bli en naturlig följd av uppsvinget. Trävaruindustrien visar också stor livaktighet och kommer säkerligen att utvecklas vidare. Skellefteå stad har dessutom egna, betydande kraftverk, vilka förse den växande industrien med dess energibehov och vilka befinna sig i ständig utveckling och utbyggnad.

Västerbottens och Norrbottens län ha ungefär samma invånareantal — enligt folkräkningen år 1940 respektive 220,000 och 216,000. Antalet tekniska studerande är också ungefär lika stort från de båda länen eller 37 elever från vart och ett.

Om läroverket förlägges till Luleå, vågar man förutsätta, att det folkrika södra Västerbotten kommer att sända flera tekniska studerande till Mellan-Sverige än till Luleå, då det eljest skulle bli en resa norrut.

Norrbottens läns näringsutredning gemämler härtill bland annat.

Den nödvändigaste förutsättningen för att en teknisk läroanstalt skall kunna fylla sin uppgift synes vara, att det inom länet finnes ett så stort antal inträdesökande med nödig kompetens, att ett gott elevmaterial kan erhållas. I Norrbotten utexamineras årligen dubbelt så många ungdomar med realexamen som i Västerbotten. Att västerbottningarna skulle ha någon särskild motvilja mot att fortsätta sina studier i Norrbotten kan näppeligen förutsättas. Ätminstone visar det sig, att vid Luleåseminariet under årens lopp ett betydande antal västerbottningar undervisats.

Luleå centrala läge inom det område, som huvudsakligen kommer att tillföra läroverket elever, talar först och främst till förmån för staden.

Skellefteå skolkommitté har framhållit, att Skellefteå vore centralt beläget, om man toge hänsyn till tågförbindelserna. Vidare skulle läroverket i kulturellt avseende betyda mer för Skellefteå än för Luleå.

2. Lokalt betonade synpunkter på förläggningsfrågan.

Länsstyrelsen i Umeå anser Skellefteå erbjuda bättre bostadsförhållanden och möjligheter att erhålla lärare än Luleå och anför.

Skellefteå erbjuder bättre bostadsförhållanden än Luleå. Skellefteå torde erbjuda lika goda inackorderingsmöjligheter som Luleå och väsentligt billigare. Utdebiteringen per skattekrona var år 1941 i Luleå 10 kronor 55 öre mot 7 kronor 25 öre i Skellefteå. Det torde vara lättare att erhålla lärarkrafter i Skellefteå än i Luleå. Detta synes sammanhånga med att svårigheten att i Norrland få lärarkrafter inom den högre undervisningen stiger med avståndet från södra Sverige.

Skellefteå skolkommitté anför, att industrikoncentrationen kring Skellefteå medför lätthet att anordna studieresor, ökad trivsel för tekniska lärare och framför allt gynnsammare möjligheter att erhålla lärare. Inackorderings- och bostadsförhållandena betecknas såsom fördelaktiga i Skellefteå. Kommittén har i sammandrag anfört följande.

Kring Skellefteå finnas stora och olikartade industrier samlade inom en cirkel med mindre än 4 miles radie. Detta är icke fallet med någon annan ort i övre Norrland och är viktigt ur tre synpunkter. För det första äro ju studieresorna ett viktigt inslag i de tekniska läroverkens arbetsordning; vilken specialisering man än ger läroverket, kunna de flesta studieresorna företagas inom cirka 1 timmes buss- eller järnvägsresa. För det andra torde särskilt de lärare, vilka ha ingenjörsutbildning, lättare trivas i omedelbar närhet av de stora ingenjörskårerna vid Rönnskär och Boliden. För det tredje finnas i dessa kårer högt kvalificerade lärare i specialämnen. Denna tredje punkt synes vara ett av de tyngst vägande skälen för att det tekniska läroverket förläggas till Skellefteå.

Kommittén anser, att Skellefteå är bättre tillgodosett än Luleå i fråga om möjligheterna att i trakten erhålla lärare i de tekniska specialiteter, som undervisningen vid det tekniska läroverket bör omfatta. Man måste räkna med att svårigheter att få väl kvalificerade ordinarie lärarkrafter i övre Norrland skola uppstå även för ett tekniskt gymnasium. Det är därför av vikt att icke-ordinarie lärare kunna erhållas i orten. Skellefteå-industrierna ha i flera fall förklarat sig villiga att låta sin tekniska personal bestrida undervisning vid gymnasiet.

Kommittén åberopar vidare yttranden i ämnet av några större industri-företag i Skellefteåtrakten. I alla yttrandena förordas upprättande av läroverket och dettas förläggande till Skellefteå. Beträffande innehållet i yttrandena torde i övrigt få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Angående inackorderings- och bostadsförhållandena har kommittén anfört bland annat.

Verkställd undersökning av inackorderingsförhållandena för det allmänna läroverkets lärjungar har givit vid handen, att inackorderingsförhållandena i Skellefteå äro sunda och att priserna äro låga, väsentligt lägre än i Luleå. Det

torde icke stöta på svårigheter att i Skellefteå mottaga ytterligare ett 100-tal inackorderade. Byggnadsverksamheten har varit jämn och har alltid hållit sig i takt med behovet. Några svårigheter för inflyttade tjänstemän att få goda bostäder ha icke förelegat.

Västerbottens tekniska förening har anfört liknande synpunkter som Skellefteå-kommittén. *Västerbottens läns landstings utredningskommitté för ungdomens yrkesutbildning* har även förordat gymnasiets förläggande till Skellefteå.

Norrbottens läns näringsutredning har framhållit, att även Luleå ligger väl till i fråga om närheten till industrier. Någon svårighet att få lärare från trakten torde icke finnas. Bostads- och inackorderingsförhållandena i Luleå torde icke heller utgöra något hinder. Näringsutredningen har i huvudsak anfört.

De i staden befintliga verkstäderna och industrierna erbjuda lämpliga studieobjekt. De goda kommunikationerna med malmfälten och industricentra i Kalix- och Piteåbygden erbjuda även goda möjligheter till studiebesök.

Några svårigheter att i Luleå erhålla kompetenta och intresserade timlärare föreligga icke. Vederbörande arbetsgivare lämna tillstånd till timläraranställning. Vissa lärare vid allmänna läroverket och folkskoleseminariet kunna med fördel användas som undervisare vid tekniska läroverket.

Även näringsutredningen har åberopat yttranden från några industriföretag, ävensom av kommandanten i Bodens fästning, vilken särskilt framhållit, att det skulle vara av allra största värde för fästningen, om tekniskt utbildade befälselever kunde påräknas från Norrbottens län.

Näringsutredningen har i fråga om bostads- och inackorderingsförhållandena i Luleå anfört bland annat.

Till följd av stora anläggningsarbeten ha arbetare i stor utsträckning strömmat till staden. En stor del av dessa torde dock efter arbetenas avslutande återvända till sina hemorter i olika delar av landet. För att möta det ökade behovet av bostadslägenheter har en synnerligen livlig bostadsproduktion ägt rum. I oktober 1942 saknade 18 familjer bostad men kommande höst kommer tillgången på bostäder att vara tillfredsställande. Inackorderingsförhållandena för skolungdom äro goda och torde bli ännu bättre till följd av tillkomsten av gymnasiet i Boden och begränsning av folkskoleseminariets verksamhet. Om så skulle behövas, är näringsutredningen beredd att ombesörja inrättandet av ett skolhem.

D. Städernas åtaganden m. m.

Beträffande lokaler m. m. för tekniskt gymnasium ha enligt protokollsutdrag

stadsfullmäktige i Luleå den 30 april 1942 beslutat, att staden skall kostnadsfritt tillhandahålla för ett tekniskt gymnasium erforderliga lokaler och hyresersättning åt dess rektor;

Norrbottens läns landsting den 11 september 1942 beslutat att till utrustning av ett statligt tekniskt gymnasium i Norrbotten anslå ett belopp av 200,000 kronor att användas, därest statsmakterna möjliggöra inrättande

av sådan utbildningsanstalt inom länet, samt att medlen skola uttaxeras enligt allmän grund;

stadsfullmäktige i Skellefteå den 3 juni 1942 beslutat, att staden förklarar sig villig att ikläda sig kostnaderna — i den mån dessa icke kunde täckas genom bidrag från landstinget och eventuellt annat håll — för tillhandahållande av lokaler m. m. för ett blivande tekniskt gymnasium för övre Norrland under förutsättning, att detta bleve förlagt till Skellefteå stad;

Västerbottens läns landsting den 9 september 1942 beslutat, att därest ifrågavarande läroverk förlägges till Skellefteå stad, utfästa sig, att för dess inrättande bidraga med ett anslag av 200,000 kronor.

Skellefteå skolkommitté anför. Staden torde kunna utlova ett liknande, för tekniska gymnasiet synnerligen fördelaktigt avtal om leverans av elektrisk energi som det högre allmänna läroverket nu har, alltså bland annat innefattande elektrisk uppvärmning av skolan. Detta är inte endast en ekonomisk fördel, utan för också två andra fördelar med sig. För det första äro källarutrymmena i ett tekniskt läroverk hårt anlitade för laboratorier, varför en inbesparing av en del bränsleförrådsrum är tacknämlig. För det andra komma väl statsmakterna icke att anse sig ha råd att anställa mer än en vaktmästaremaskinist vid en skola med cirka 150 elever; då denne bör i skolans egen verkstad tillverka lämplig undervisningsmateriel efter lärarnas ritningar och anvisningar, är den tidsbesparing på kanske 3—4 timmar per dag, som den automatiserade elektriska uppvärmningen medför, en nödvändighet.

E. Utredningsmannens förslag.

Utredningsmannen har i första hand förordat, att ett tekniskt gymnasium inrättas i vardera av städerna Skellefteå och Luleå. Om endast ett tekniskt gymnasium nu kan upprättas, har utredningsmannen ansett detta böra förläggas till Luleå. Av utlåtandet må återgivas följande.

Behovet av utbyggnad i övre Norrland av den tekniska läroverksorganisationen måste anses tillfullo styrkt genom vad härom anförts. Att denna utbyggnad bör få gymnasiekaraktär har ansetts självfallet och häremot finnes intet att invända. I synnerhet den övre norrländska storindustriens nuvarande men även dess framtida behov av tekniker med utbildning vid tekniskt gymnasium har klart ådagalagts, varjämte vikten av att rekryteringen av denna personal kan ske inom den norrländska ungdomens led uttryckligen betonats. Goda utsikter att snart efter examen vinna lönande anställning inom denna industri synas föreligga. Undervisningens förläggande till övre Norrland skulle vidare otvivelaktigt medföra, att den norrländska ungdomen efter fullbordade studier i vida större utsträckning än nu ägnade sina krafter åt denna landsdels näringsliv och sålunda mera verksamt bidroge till förkovran och utveckling därav. Uppnåendet av detta mål är ur vissa synpunkter det väsentligaste. Förutsättningen härför är ju dock, att det för denna ungdom underlättas att komma i åtnjutande av dylik undervisning.

Det förtjänar erinras om att genom ordnande av sådan undervisning de för tekniska studier särskilt lämpade begåvningarna i gymnasieåldern bättre skulle kunna tillvaratagas och att därigenom en viss avlastning skulle kunna vinnas från de även i övre Norrland starkt belagda gymnasierna vid de allmänna läroverken.

I sistnämnda hänseenden skulle visserligen någon förbättring kunna inträda

om, på sätt skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslagit, de redan befintliga tekniska läroverken utbyggas, och ett nytt tekniskt gymnasium inrättas i Gävle.

Nu råder det högst otillfredsställande förhållandet, att årligen ett stort antal inträdessökande till de tekniska läroverken måste avvisas på grund av platsbrist, samtidigt som industrien icke kan få sitt behov av tekniker på långt när fyllt och gymnasierna vid de allmänna läroverken mångenstädes äro fyllda till bristningsgränsen och många godkända inträdessökande även där måste avvisas!

Statens arbetsmarknadskommission har i yttrande över vissa till skolöverstyrelsen inkomna framställningar om anordnande av nya parallellavdelningar vid en del tekniska gymnasier anfört, att de ökade utbildningsmöjligheter, som åsyftas, te sig ur arbetsmarknadssynpunkt synnerligen välbehöfliga. Av de allmänna industriella utvecklingsmöjligheterna att döma syntes man även på lång sikt ha att räkna med stor efterfrågan på dylik arbetskraft.

Även vid fullt bifall till skolöverstyrelsens förslag skulle intagningsmöjligheterna ökas med endast omkring 20 procent. I betraktande av att de senare åren lärjungar från övre Norrland utgjort blott en ringa del av elevkåren vid de tekniska läroverken skulle dessa ökade intagningsmöjligheter sannolikt vara av synnerligen liten betydelse för den norrländska ungdomen.

Utbyggnad av det tekniska gymnasiet i Härnösand lärer ej medföra avsevärd ökning av möjligheterna för ungdomarna från övre Norrland att komma i åtnjutande av teknisk utbildning och torde ej vara att rekommendera, om man vill tillgodose behovet hos näringslivet i övre Norrland av tekniker och bevara denna arbetskraft åt övre Norrland.

Beträffande frågan om *lämpligaste förläggningsorten i övre Norrland för ett tekniskt gymnasium* bör erinras om att statens arbetsmarknadskommission understrukit betydelsen av att de utbildningsmöjligheter, som komma att skapas för de nordligaste länen, organiseras i naturligt sammanhang med de industrier och det näringsliv, som de äro avsedda att tjäna.

Inom båda de nordligaste länen finnes, på sätt framgår av handlingarna, en omfattande industriell verksamhet. Samtalsvis ha ett flertal industrichefer och andra i frågan införsatta personer enstämmigt bekräftat, att det föreligger trängande behov av ökning av tekniskt utbildad personal för åtskilliga av företagen.

*Samtliga de industrigrupper, vilka avses i arbetsmarknadskommissionens nyssnämnda utlåtande, äro representerade i vardera länet.*¹ Härjämte finnas åtskilliga andra företag, där behov föreligger av tekniskt utbildad personal. Någon jämförelse mellan de olika industriernas utvecklingsmöjligheter kan här icke göras, lika litet som något omdöme med anspråk på tillförlitlighet angående deras livslängd kan fallas.

I frågan om i vilket av länen *teknikerbehovet* är sämst tillgodosett står uppgift mot uppgift. Något fullt objektivt svar härpå lärer knappast kunna erhållas, helst som förhållandena härvidlag lätt nog kunna skifta på kort tid. Anledning saknas för övrigt att fördjupa sig i detta spörsmål, om man ser denna behovsfråga som en angelägenhet som rör hela övre Norrland.

I stort sett god överensstämmelse råder för övrigt mellan de synpunkter, som uttalats angående *utformningen av undervisningen* i fråga. Denna skall ju sikta till att i första hand tillgodose de angelägnaste behoven av tekniker.

¹ I detta sammanhang må beträffande den i handlingarna diskuterade frågan om malmföringen endast påpekas, att inom de båda länen finnas järn, koppar, zink, guld, nickel, svavelkis, grafit, bly, kalk och litium.

Skellefteå skolkommitté har förordat uppdelning andra läsåret i en maskinteknisk och en kemisk linje. Tredje året skulle ur den förstnämnda utbrytas en bergsteknisk linje; den kemiska linjen borde delas i en metallurgisk och en träkemisk linje. Representanter för Norrbottens läns näringsutredning ha givit uttryck åt den uppfattningen, att undervisningen andra och tredje läsåren bör vara differentierad på maskinteknik, byggnadsteknik och träkemi, eventuellt med inriktning mot metallurgi och elektroteknik. Enligt samstämmig mening bör första året meddelas mera allmän utbildning.

Det sistnämnda är förhållandet även vid de befintliga tekniska gymnasier. Därefter differentierar utbildningen under andra eller tredje läsåret på olika linjer.

Härnäst bör frågan om *tillgång på lärarkrafter* beröras. Vid bestämmande på sin tid av platsen för det tekniska gymnasiet i Härnösand var det särskilt lättheten att där erhålla timlärare, som blev avgörande. Även vid lösningen av den nu föreliggande frågan har möjligheten att få timlärare stor betydelse, då undervisningen vid de tekniska gymnasier till över hälften bestrides av sådana lärare. De uttalanden, som gjorts i ärendet såväl skriftligen som muntligen av arbetsgivare och andra rörande tillgången på lämpliga personer, vilka att åtaga sig sådan undervisning, ge emellertid anledning till uttalande, att detta lärarbehov kan tillfredsställande tillgodoses, antingen gymnasiet förläggas till Skellefteå eller till Luleå. När det gäller övre Norrland må dock även beaktas, att det torde föreligga något större svårigheter att där erhålla ordinarie befattningshavare än vid andra dylika läroanstalter. Någon anledning föreligger dock knappast för farhåga, att icke dessa befattningar skola locka tillräckligt antal sökande. Även om avståndet, särskilt till Luleå, kan verka avskräckande och skatterna där äro förhållandevis höga, äro båda städerna bland annat huvudorter för industriområden, stadda i stark utveckling. Vid ett tekniskt gymnasium i övre Norrland lär för övrigt ej komma att finnas mera än 4—5 ordinarie lärarbefattningar. En icke oviktig omständighet när det gäller lärarrekryteringen torde även vara, att ledande personer vid ett flertal större industriföretag tillkännagivit, att företagen kunna komma att anlita dessa lärare för specialuppdrag och forskningsarbete.

Beträffande båda de ifrågavarande städerna synas vidare finnas *godas möjligheter till studiebesök* vid industriföretag av olika slag. Rika tillfällen att även genom praktikantarbete vinna förtrogenhet med blivande arbetsuppgifter och i verksamheten tillämpade arbetsmetoder kunna också erbjudas de studerande inom båda länen.

I fråga om en annan betydelsefull förutsättning för anordnande av teknisk undervisning av ifrågavarande slag, nämligen tillräcklig storlek av *rekryteringsbasen för elevkåren* inom »upptagningsområdet», har framhållits, att i Norrbotten årligen utexamineras dubbelt så många ungdomar med realexamen som inom Västerbotten. Huru många av dessa ungdomar, som äro lämpliga eller skulle vara angelägna att fortsätta sina studier vid tekniskt gymnasium, är det givetvis svårt att bilda sig en uppfattning om. Redan med hänsyn till det stora intresse för anordnande av ifrågavarande undervisning, som i hela övre Norrland kommit till uttryck, kan emellertid förutses, att en första årsklass, omfattande 2 avdelningar med tillhopa 60 elever, skulle kunna mottaga endast en mindre del av de inträdessökande från övre Norrland.

Åtskilliga av eleverna komma givetvis att nödgas bo inackorderade, enär de ha sina hem utom skolstaden. Även *inackorderingsfrågan* är därför av betydelse. Enligt inhämtade upplysningar är ungefärliga priset per månad för helinackordering, endast kost samt endast rum, delat eller ensamt, i

Skellefteå 110—135, 80—105, 20—50, 35—50 kronor;
 (medelpris 117 88 46)

Luleå 110—150, 75—105, 25—40, 40—60 »

Någon markerad skillnad i priserna synes alltså ej föreligga mellan de båda städerna.

I Skellefteå synas möjligheterna till helinackordering för ungdom vara gynnsamma. I Luleå lär svårighet att erhålla helinackordering föreligga men detta förklaras i allmänhet bero på nuvarande extraordinära förhållanden. Anmärkningar riktas även mot priset. Lättnader förutses ock komma att inträda till följd av den pågående byggnadsverksamheten.

Vad angår *läroverkshus och inredning därav* ha i stort sett enahanda åtaganden gjorts av båda städerna och landstingen. Åtagande att tillhandahålla bostad åt vaktmästare vid läroverket bör även förutsättas. Ändamålsenliga tomtplatser för byggnader synas stå till förfogande, i Skellefteå i närheten av det nybyggda allmänna läroverket och i Luleå nära seminariet. Rörande båda städerna har betonats, att under byggnadstiden utrymmen finnas tillgängliga för den tekniska undervisningen; bland annat få institutionslokalerna i respektive högre allmänna läroverket i Skellefteå och seminariet i Luleå begagnas vid denna undervisning.

Vidare må nämnas något om de *statliga utgifterna* för tekniskt gymnasium. Under förutsättning att detta till omfattningen kommer att i huvudsak motsvara det av skolöverstyrelsen föreslagna Gävlegymnasiet, där överstyrelsen för första läsåret räknat med två ordinarie lärare och en vaktmästare, och att inrättandet av laboratorier m. m. bekostas med landstingsmedel, skulle statens kostnader komma att för första budgetåret inskränka sig till avlöning åt rektor, en lektor, timlärare och vaktmästare samt arvoden åt skolläkare, bibliotekarie samt bokförings- och skrivbiträde åt rektor, vartill komma utgifter för bränsle etc., inredning av rektorsexpedition och anskaffning av viss undervisningsmateriel och dylikt, tillhoppa 50,000—55,000 kronor.

Genom inrättande i övre Norrland av endast *ett* tekniskt gymnasium av den ovan angivna storleken lär emellertid endast till en mindre del komma att tillgodoses det trängande behovet hos industrien där av personal med sådan utbildning, som en dylik läroanstalt avser att bibringa. Då ett läroverk av detta slag väl lämpligen icke bör från början göras större än vad sålunda förordats, torde böra tagas under övervägande, om icke *redan nu två statliga tekniska gymnasier borde inrättas i övre Norrland.*

Häri genom skulle ju kunna tillmötesgå de var för sig välmotiverade framställningarna från båda de nordligaste länen, att ett tekniskt gymnasium upprättas inom det egna länet och kunna tillgodoses de speciella önskemål, som där finnas med avseende å läroverket. Att förhållandena beträffande såväl Skellefteå som Luleå motivera att i så fall dessa städer väljas till förläggningsorter torde framgå av vad redan anförts. Det synes icke tidigare ha förekommit att medel av ens tillnärmelsevis sådan storlek stått till förfogande vid upprättande av statliga läroanstalter av den omfattning, varom här är fråga. De statliga utgifterna även när det gäller inrättande på båda de ifrågavarande orterna av tekniskt gymnasium måste betecknas såsom blygsamma i det de synas för nästa budgetår komma att stanna vid omkring 100,000 kronor.

Därest man likväl anser sig böra tills vidare stanna vid att upprätta blott *ett* tekniskt gymnasium i övre Norrland, torde platsen för detta icke kunna bestämmas enbart med ledning av de synpunkter, som i detta utlåtande hit-

tills särskilt framlagts. Även en del andra förhållanden lära då böra tagas i betraktande.

Vad först angår avstånden inom upptagningsområdet kan ej bestridas, att, om detta anses huvudsakligen omfatta kustlandet av de båda länen, Skellefteå äger ett mera centralt läge än Luleå. Även om man, trots bland annat den relativa närheten till Härnösand för den sydligaste delen av Västerbottens län, till området i fråga räknar även denna del, måste emellertid sägas, att centralpunkten för området snarare ligger i Luleå, då upptagningsområdet i verkligheten omfattar även de övriga delarna av länen och i norr innefattar bland annat de stora industriorterna Kiruna och Malmberget. Järnvägsvståndet Kiruna—Luleå är 304 km., Haparanda—Luleå 202 km., Luleå—Skellefteå 259 km., Skellefteå—Umeå 189 km. och Umeå—Luleå 354 km.

Å andra sidan bör framhållas, att kommunikationsnätet inom Västerbottens län synes vara tätare än inom Norrbottens. Det torde därför vara i stort sett lättare att från Skellefteå nå industriorterna i länet än vad det är att från Luleå nå industriorter inom Norrbottens län. Även resorna mellan de mera nära skolstaden boende elevernas hem och staden torde bli lättare, om skolan förlägges till Skellefteå. För läroverkets placering i Skellefteå talar vidare, att staden torde ligga bättre till med hänsyn till utsikten att locka sökande till de ordinarie lärarbefattningarna. Betydelsefullt är givetvis även, att skattetrycket där är mindre än i Luleå.

De långa avstånden i synnerhet mellan elevernas från övre Norrbotten hemorter till Skellefteå är åter ett starkt skäl för att läroverket bör förläggas i Luleå. Givetvis skulle läroverket, även om det förlades till Skellefteå, komma att räkna åtskilliga elever från Norrbotten. Beträffande dem som bo i södra Norrbotten kan det möjligen sägas komma på ett ut i vilken av städerna läroverket placeras. Det har dock i detta ärende upprepade gånger betonats att den, som fått sin utbildning söderut, ogärna söker sig tillbaka norrut för att söka anställning. Riktigheten av detta påstående lärer näppeligen kunna jävas. Satsen torde äga giltighet i synnerhet beträffande dem, som ha sin hemort långt norrut från utbildningsorten. Med hänsyn härtill kan det rentav sättas i fråga, om icke syftet att bevara den norrländska ungdomen, enkannerligen den från nordligare delar av Norrbotten, åt industrien och näringslivet i övrigt inom det egna länet skulle förfelas, om det enda tekniska läroverket i övre Norrland finge sin förläggningssort så långt söderut som i Skellefteå.

Såsom skäl för att läroverket bör placeras i Skellefteå i stället för i Luleå har ock åberopats, att Norrbotten skulle vara bättre tillgodosett än Västerbotten i fråga om statliga institutioner av olika slag och att staten jämväl i stor utsträckning investerat kapital i industrier i Norrbotten. Dessa förhållanden synas dock icke böra tillmätas den betydelse, att Skellefteå skulle före Luleå komma i åtanke såsom förläggningssort för ett statligt tekniskt läroverk.

På grund av vad sålunda anförts förordar utredningsmannen alltså i första hand, att ett tekniskt gymnasium inrättas i vardera av städerna Skellefteå och Luleå, och föreslår, att om nu endast ett tekniskt gymnasium upprättas i övre Norrland, detta förlägges till Luleå.

För den tekniska undervisningen på mellanstadiet finnas för närvarande i vårt land sju tekniska gymnasier och fyra tekniska fackskolor. Antalet elever vid dessa tekniska läroverk utgör omkring 2,000. Under de senaste åren har antalet tillgängliga platser varit i hög grad otillräckligt i förhållande till antalet inträdessökande. Enligt föreliggande uppgifter måste under läs-

Departementschefen.

åren 1939/42 vid samtliga nu ifrågavarande läroanstalter avvisas respektive 769, 498 och 616 godkända sökande, medan antalet intagna elever uppgick till respektive 702, 677 och 732. Redan ur allmänna skolsynpunkter är detta förhållande att beklaga. De tekniska läroverken ha nämligen en betydelsefull uppgift att fylla genom att leda den tekniskt begåvade ungdomen över till de praktiska yrkena i stället för till fortsatta teoretiska studier. Den befintliga organisationen är emellertid, såsom redan de nyssnämnda siffrorna antyda, för liten för att kunna i önskad utsträckning medverka härtill. Till det ur allmänna utbildningssynpunkter motiverade behovet av en vidgad undervisningskapacitet vid de tekniska läroverken kommer en starkt framträdande efterfrågan på tekniker inom skilda områden av näringslivet. Delvis har detta behov aktualiserats av den omställning, vartill rådande krisförhållanden tvingat den svenska industrien. Men behovet av tekniker sammanhänger även med en fortgående strukturell förändring av den svenska industriproduktionen, vilken utvecklas i riktning mot ett allt intensivare utnyttjande och en allt längre driven förädling av de inhemska råvarutillgångarna.

Icke minst framträdande har denna utveckling under senare år varit i Norrland. Den förut på trävaru- och massaexport ganska ensidigt inriktade norrländska industrien har på kort tid kompletterats med betydande kemiska, elektrokemiska och metallurgiska industrier. Flera nya kraftverk ha på senare år tillkommit eller äro under byggnad. En på täckande av hemmamarknadens behov inriktad norrländsk småindustri håller på att växa fram. Det norrländska näringslivet uppvisar därför numera en vida större mångsidighet än för blott några år sedan.

Mot bakgrunden av denna industriella expansion i Norrland te sig den norrländska ungdomens möjligheter till utbildning för de tekniska yrkena otillräckliga. Norrlands enda tekniska läroverk ligger i Härnösand. Det hade höstterminen 1941 endast 166 elever. Procenttalet avvisade godkända inträdesökande har de senaste läsåren i regel legat över medeltalet för riket. Läsåret 1939/40, innan kriget hunnit väsentligt påverka förhållandena, kunde av 146 godkända sökande endast 54 vinna inträde vid detta läroverk. Läsåret 1941/42 voro motsvarande siffror 106 och 44.

Samtidigt föreligger i Norrland, och framför allt i de två nordligaste länen, ett ungdomsproblem, som på längre sikt är ägnat att ingiva oro, därest icke åtgärder för att lösa detsamma vidtagas. Svårigheten att placera den yngre arbetskraften i den fysiskt krävande gruvdriften, den näringsgren som dominerar många av de norrländska samhällena, gör, att i en ömtålig övergångsålder fortsatt skolgång merendels framstår som det enda alternativet till sysslolöshet eller avflyttning från hembygden. Delvis av denna anledning är tillströmningen till realskolorna och gymnasierna i övre Norrland stark. Följande uppgifter rörande antalet realskolelever i de två nordligaste länen torde vara av intresse. I Norrbottens län utgjorde totala antalet elever i dylika

skolor höstterminen 1941 2,163, varav 377 i avslutningsklasserna. I Västerbottens län utgjorde samtidigt motsvarande siffror 1,388 och 173. Då de tekniska läroverken i främsta rummet rekryteras av ungdomar med real-examen, ådagalägga de nu anförda siffrorna, att ett tillräckligt elevmaterial finnes för även en betydande utvidgning av den tekniska läroverksorganisationen i Norrland.

En utvidgning kan tänkas ske antingen genom att nya parallellavdelningar inrättas vid det bestående tekniska läroverket i Härnösand eller ock genom att ett eller två nya tekniska läroverk upprättas annorstädes i Norrland. Båda alternativen ha dryftats under ärendets beredning. Till förmån för den förra lösningen talar för det första den omständigheten, att grundandet av ett nytt tekniskt läroverk alltid är förenat med betydande engångsutgifter för anskaffning av maskiner och laboratorieutrustning. Därtill kommer, att undervisningen vid de tekniska läroverken i stor utsträckning bygger på timplärsystemet. På en ort, där sådant läroverk icke tidigare funnits, kunna svårigheter möta att finna personer, som äro villiga och lämpliga att tjänstgöra såsom timplärare. Mot dessa allmänna synpunkter stå emellertid andra skäl, som hänföra sig till de speciella förhållandena i Norrland och särskilt dess två nordligaste län. Flera av de hörda myndigheterna och korporationerna ha framhållit, att näringslivet i övre Norrland behöver tekniker, som äro acklimatiserade i denna landsdel och som icke betrakta tjänstgöringen där uppe allenast som passageposter. För egen del finner jag det vara av vikt, att sådana åtgärder vidtagas, som äro ägnade att hos befolkningen i dessa nordliga landsdelar väcka och vidmakthålla känslan av samhörighet med den bygd, inom vilken den har sin verksamhet. Ett rikare differentierat skolväsende har i detta hänseende att fylla en uppgift, som icke får underskattas.

För de tekniska läroverkens möjligheter att meddela en undervisning, som följer med den tekniska utvecklingen, är det betydelsefullt att upprätthålla en intim kontakt med de industrier, vilkas rekryteringsbehov de i första hand avse att täcka. Flera av våra nu bestående tekniska läroverk erbjuda föredömliga exempel på en dylik fruktbarande samverkan med vissa industrier eller industrigrenar inom läroverksområdet. Icke minst är detta fallet med det på cellulostekniken speciellt inriktade Härnösandsläroverket. Om detta läroverk skulle utbyggas med särskild hänsyn till den expanderande metallurgiska industrien och gruvbrytningen i Västerbottens och Norrbottens län, komme de långa avstånden från Härnösand till de övrenorrländska bergslagerna och smältverken otvivelaktigt att utgöra en icke ringa olägenhet. Även för de större industriföretagen är det i allmänhet ett intresse att på icke alltför stort avstånd ha tillgång till ett tekniskt läroverk. Under ferierna kunna läroverkets elever få tillfälle att praktisera i företagen, varvid företagsledarna ha möjlighet att bilda sig en uppfattning om

praktikanternas lämplighet för fortsatt anställning. Vidare kan ofta mellan de ordinarie lärarkrafterna och ortens industrier åvägabringas ett samarbete i forskningsfrågor, som är till gagn för båda parterna.

De anförda synpunkterna tala enligt min uppfattning tillsammans för att frågan om ökade tekniska utbildningsmöjligheter för tillgodoseende av övre Norrlands behov icke bör lösas genom att Härnösandsläroverket nu utvidgas. Den inom ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmannen har för sin del funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke förhållandena i övre Norrland motivera, att redan nu två statliga tekniska gymnasier upprättas i denna del av landet. I nuvarande statsfinansiella läge kan jag emellertid icke sträcka mig längre än till att förorda, att *ett* nytt sådant gymnasium inrättas.

Vid avgörandet av frågan, till vilken ort detta bör förläggas, står valet närmast mellan Skellefteå och Luleå. Goda skäl ha anförts för en förläggning såväl till den ena som till den andra av dessa städer. I geografiskt hänseende äro bägge centralt belägna inom det blivande läroverkets egentliga upptagningsområde. Skellefteå är medelpunkten för den starkt framåtgående västerbottniska malmbrytningen och metallindustrin. Kring denna kärna har redan utbildat sig ett nyanserat näringsliv. Ett flertal industriföretag inom olika branscher erbjuda goda praktikmöjligheter för eleverna och avsevärda utsikter för definitiv anställning av de utexaminerade; därtill kommer att inom industrien verksamma ingenjörer torde kunna påräknas såsom timplärare vid läroverket, därest det förlägges till Skellefteå. Bostadsförhållanden och inackorderingsmöjligheter i staden ha vitsordats vara goda. Staden har förklarat sig villig att tillhandahålla erforderliga lokaler för läroverket m. m., och Västerbottens läns landsting har utfäst sig att bidra med ett engångsanslag av 200,000 kronor. Intill dess definitiva lokaler kunna ordnas, torde provisoriska sådana kunna beredas för det tekniska läroverket inom det allmänna läroverkets byggnad, varvid är att märka, att sistnämnda undervisningsanstalts naturvetenskapliga institutioner äro mycket väl utrustade.

Å andra sidan har Luleå ett gynnsammare geografiskt läge i förhållande till de lappländska järnmalmfälten. Genom tillkomsten av det statliga tackjärnverket får Luleå vidare inom den närmaste tiden ett nytt industriföretag av intresse för den tekniska undervisningen, och i övrigt uppvisar det norrbottniska kustlandet ett flertal differentierade skogsindustrier. Möjligheterna till allsidig praktik äro måhända icke lika goda som i Skellefteå, men de äro ingalunda otillfredsställande. Även i Luleå kunna timplärare påräknas för det nya läroverket. Bostads- och inackorderingsförhållandena i staden ha visserligen under senare år föranlett en del kritik från målsmännen för den i staden inackorderade läroverksungdomen, men det vill synas som en förbättring i detta hänseende nu inträtt. Härtill kommer, att från stadens sida ställts i

utsikt, att ett skolhem kommer att inrättas för omhändertagande av studerande ungdom från andra orter, vilken skulle söka sig till bland annat det tekniska läroverket. Även stadsfullmäktige i Luleå ha beslutat att kostnadsfritt ställa lokaler till förfogande för ett sådant läroverk samt att anslå medel till hyresersättning åt rektor, och Norrbottens läns landsting har för utrustning av läroverket anslagit 200,000 kronor, allt under förutsättning, att läroverket förlägges till Luleå. Även i denna stad stå provisoriska lokaler till buds under byggnadstiden, om än icke lika tillfredsställande som i Skellefteå. Om jag under sådana förhållanden, ehuru med någon tvekan, förordar, att det nya tekniska läroverket förlägges till Luleå, sker detta ej minst därför att det synes mig vara ett allmänt intresse, att, där så lämpligen kan ske, till landets nordligaste provins förläggas nya kulturella institutioner.

Beträffande de villkor, som böra uppställas för läroverkets förläggning till Luleå, ansluter jag mig till vad utredningsmannen härutinnan anfört och förutsätter sålunda, att Luleå stad — utöver redan gjorda utfästelser att kostnadsfritt tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och hyresersättning åt läroverkets rektor, varvid det givetvis bör vara staden obetaget att i stället för hyresersättning tillhandahålla bostad in natura — åtager sig att tillhandahålla bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal. Härutöver torde få uppställas det villkoret, att staden ikläder sig formlig förpliktelse att, såsom ställts i utsikt, inrätta ett elevhem för studerande ungdom, samt att i detta hem plats beredes för minst 40 elever vid det tekniska läroverket. Beträffande läroverkets utrustning tar jag fasta på Norrbottens läns landstings beslut att bidra med ett belopp av 200,000 kronor.

Det nya läroverket torde successivt böra upprättas från och med höstterminen 1943. Statens kostnader för det föreslagna läroverket kunna beräknas uppgå för budgetåret 1943/44 till 50,000 à 55,000 kronor samt efter tre budgetår, då läroverket skulle vara fullt utbyggt, till i runt tal 100,000 kronor. Till frågan om den närmare utformningen av läroverkets organisation under nästa läsår återkommer jag i det följande.

Beträffande de spörsmål, som i övrigt uppkommit i sammanhang med förslaget om läroverkets inrättande, hänvisar jag till vad utredningsmannen anfört.

II. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar.

Detta anslag har för innevarande budgetår uppförts med 1,371,000 kronor. Beträffande personalförteckning och avlöningsstat hänvisas till statsliggaren, sid. 579 ff.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår föreslagit ändringar, innebärande i stort sett följande ökningar eller minskningar i anslaget:

1. Inrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle	kronor + 40,000
2. Inrättande av 4 nya parallellavdelningar, därav 2 av första klassen	» + 50,000
3. Inrättande av 8 nya lektorstjänster från och med den 1 januari 1944 (inkl. rörligt tillägg)	» + 40,000
4. Omreglering av rektorernas lönegruppering (inkl. rörligt tillägg)	» + 2,000
5. Anställande av biträdande rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg	» + 1,500
6. Höjning av arvoden åt läkare, bibliotekarier och rektorsbiträden	» + 2,300
7. Minskning av icke-ordinarieposten vid bifall till 3)	» — 30,000
8. Ökning av vikariatskostnader	» + 18,000
9. Höjning av timpläraryrvoden med 5 %	» + 34,000
10. Anlitande av föreläsare från industrien	» + 5,000
11. Rörligt tillägg i övrigt, ålderstillägg m. m.	» + 26,200

Summa ökning kronor 189,000.

I ärendet har *statskontoret* avgivit utlåtande. Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

O r g a n i s a t i o n s ä n d r i n g a r. *Stadsfullmäktige i Gävle* ha hemställt om inrättande därstädes av ett tekniskt gymnasium, uppdelat på en byggnadsteknisk och en maskinteknisk linje. *Länsstyrelsen i Gävle, statens arbetsmarknadskommission* och *skolöverstyrelsen* ha förordat bifall till framställningen. *Statskontoret* har däremot ansett önskemålet om utvidgad teknisk utbildning böra tillgodoses inom den nuvarande organisationsramen och erinrat om planerna på inrättande av ett tekniskt gymnasium i övre Norrland.

Till skolöverstyrelsen ha inkommit framställningar rörande inrättande av nya parallellavdelningar vid nu befintliga tekniska läroverk och om upprättande av en teknisk gymnasielinje vid tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna. I yttrande häröver har *arbetsmarknadskommissionen* vitsordat behovet av ökad teknisk utbildning. Kommissionen har anført.

Tillströmningen till de tekniska gymnasierna under de senaste åren har varit mycket stor, och behovet av tekniker med den utbildning, som de tekniska gymnasierna avse att meddela, har gjort sig starkt kännbart på en mångfald industriella verksamhetsområden. Kommissionen anser, att man även på lång sikt kan räkna med stor efterfrågan på dylik arbetskraft, varjämte även vissa statliga och kommunala verk och inrättningar efterfråga densamma. Särskilt stor är efterfrågan på teknisk arbetskraft inom maskin- och byggnadstekniken. Kommissionen finner sålunda, att de ökade utbildningsmöjligheter, som åsyftas i förevarande framställningar om nya parallellavdelningar vid de tekniska gymnasierna i Örebro och

Norrköping samt en maskinteknisk gymnasielinje vid tekniska fackskolan i Eskilstuna, ur arbetsmarknadssynpunkt äro synnerligen välbehöfliga. Med detta uttalande har kommissionen dock icke tagit ställning till, huruvida det ur pedagogiska och organisatoriska synpunkter är ställt utom tvivel, att utökning av gymnasiet i Örebro samt inrättande av ett maskintekniskt gymnasium i Eskilstuna äro de lämpligaste formerna för ernående av motsvarande ökade utbildningsmöjligheter.

Skolöverstyrelsen har icke ansett sig kunna tillstyrka gjorda framställningar om inrättande av nya parallellavdelningar i vidare mån än att överstyrelsen föreslagit, att ytterligare en parallellavdelning av första klassen inrättas vid vartdera av läroverken i Norrköping och Örebro. I Norrköping skall enligt överstyrelsens förslag upprättas en flygteknisk linje, den första av detta slag. Överstyrelsen har anfört bland annat.

Med hänsyn till att efterfrågan på arbetskraft med sådan utbildning, som de tekniska läroverken ha till ändamål att meddela, för närvarande är mycket stor samt även på grund av att antalet godkända inträdessökande till de tekniska läroverken är avsevärt större än antalet lärjungar, som där kunna mottagas, finner överstyrelsen uppenbart att, även om en viss försiktighet i fråga om omfattningen av en planerad utvidgning kan vara påkallad, särskilt med tanke på att efter fredsslutet efter nu pågående världskrig liknande förhållanden kunna inträffa som efter världskriget 1914—1918, så bör dock ett avsevärt större antal inträdessökande till tekniska läroverk beredas möjlighet att erhålla teknisk läroverksutbildning än som varit fallet under de senare åren. Bland de olika områden av industrien, som i särskilt hög grad synas böra tillföras arbetskraft från de tekniska läroverken, framträder i första linjen den mekaniska verkstadsindustrien. Därjämte synes särskilt den elektrotekniska industrien samt den för landet numera så betydelsefulla flygindustrien liksom även det svenska flygvapnet böra tillförsäkras ökad personal med teknisk läroverksutbildning. Överstyrelsen finner således, att ökad utbildning inom maskintekniska facket är erforderlig. En framställning om upprättande av en flygteknisk linje vid tekniska gymnasiet i Norrköping har ingivits av gymnasiets styrelse och överstyrelsen har även under hand inhämtat, att flygvapnets utbildningsavdelning anser en linje av ifrågavarande slag önskvärd ur flygvapnets synpunkt. Under hänvisning till vad professorn vid tekniska högskolan i Stockholm Folke Odqvist i egenskap av examensombud i en bifogad skrivelse till överstyrelsen anfört får överstyrelsen tillstyrka, att den planerade flygtekniska gymnasielinjen förlägges till gymnasiet i Norrköping.

Under hänvisning särskilt till vad statens arbetsmarknadskommission anfört får överstyrelsen tillstyrka inrättande av en ny parallellavdelning vid vart och ett av de tekniska gymnasierna i Norrköping och Örebro. Då överstyrelsen föreslagit nyinrättande av ett tekniskt gymnasium i Gävle med till en början två avdelningar av första klassen, skulle således fyra nya avdelningar av första klassen tillkomma vid de tekniska läroverken från och med budgetåret 1943/44. Om hänsyn vidare tages till den från och med budgetåret 1942/43 nyinrättade parallellklassen vid elektrotekniska fackskolan i Västerås, vilken synes böra bibehållas även under budgetåret 1943/44, skulle i allt en utökning med fem avdelningar av första klassen beräknas för läsåret 1943/44 i jämförelse med det senast förflutna läsåret 1941/42. Vid början av sistnämnda läsår in-

skrevos 732 lärjungar i första klassen. Ökningen på grund av de föreslagna nya klassavdelningarna beräknas till 150 lärjungar motsvarande cirka 20 procent. Vidare bör tagas i betraktande, att man i fortsättningen bör räkna med intagande av lärjungar årligen i tre avdelningar av första klassen av tekniska gymnasiet i Göteborg, medan tidigare endast vissa år intagning skett i denna omfattning.

Det synes överstyrelsen lämpligt, att ytterligare utökningar av de tekniska läroverkens organisation få anstå, tills frågan om inrättande av ett tekniskt läroverk i övre Norrland blivit ytterligare utredd. Härjämte bör beaktas, att tekniska läroverket i Stockholm inom de närmaste åren beräknas kunna mottaga ett betydligt större antal lärjungar än för närvarande är fallet, på grund av att läroverket fortfarande endast disponerar provisoriska lokaler.

I anledning av skolöverstyrelsens förslag har *drätselkammaren i Örebro* å stadens vägnar i skrivelse den 27 februari 1943 utvecklat skälen för att tvenne nya parallellavdelningar upprättas vid stadens tekniska gymnasium. Drätselkammaren erinrar bland annat om att staden under år 1942 slutfört en omfattande nybyggnad för gymnasiet. Dessa lokaler ha tills vidare delvis lämnats oinredda och avsetts såsom reserv för gymnasiets fortsatta utveckling. Drätselkammaren finner det vara av intresse, icke blott för Örebro stad utan även för staten och för landets näringsliv, att dessa reservlokaler snarast komma till avsedd användning. Vidare framhålles, att läroverket förfogar över dyrbara laboratorier och apparater, vilka med läroanstaltens nuvarande omfattning delvis komma till användning endast i mycket begränsad utsträckning, samtidigt som icke på långt när alla kvalificerade inträdessökande kunna mottagas vid läroverket.

Statskontoret har ej velat framställa erinran mot den av skolöverstyrelsen föreslagna ökningen av antalet avdelningar.

Statskontoret har under hand inhämtat vissa uppgifter rörande storleken under läsåren 1939/40—1941/42 av antalet godkända inträdessökande till de tekniska läroverkens första klass. Medan antalet intagna inträdessökande för vart och ett av nämnda läsår utgjort respektive 702, 677 och 732, har antalet av dem, som måst avvisas på grund av platsbrist, uppgått till respektive 769, 498 och 616. Vid läroverket i Eskilstuna begränsa ändock gällande inträdesfordringar antalet kompetenta inträdessökande till sådana, som genomgått en särskild kurs.

Nu angivna siffror giva otvivelaktigt vid handen, att viss utvidgning av de tekniska läroverkens organisation för närvarande är i och för sig påkallad. I betraktande av vad som anförts i ärendet och då beredande av ökade utbildningsmöjligheter på förevarande område torde få anses tjäna det allmännas intresse, icke minst i nuvarande läge, vill statskontoret ej framställa någon erinran mot att åtgärder vidtagas i angivet syfte.

Ökning av antalet lektorer. *Skolöverstyrelsen* har föreslagit att 8 nya lektorstjänster inrättas, fränsett den som borde inrättas vid ett tekniskt läroverk i Gävle. Överstyrelsen har härom anført i huvudsak följande.

I personalförteckningen för de tekniska läroverken har från och med budgetåret 1942/43 antalet lektorer ökat från 52 till 53.

Relationen mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare vid de tekniska läroverken är betydligt ofördelaktigare än vid de allmänna läroverken. Överstyrelsen har beräknat, att vid en utökning av antalet lektorstjänster vid de tekniska läroverken i Borås, Eskilstuna, Göteborg, Härnösand, Norrköping, Stockholm och Västerås med respektive 2, 1, 2, 2, 4, 4 och 1 skulle undervisningen vid nämnda läroverk till omkring 54, 54, 53, 55, 54, 50 och 53 procent komma att uppehållas av ordinarie lärare. Intet av dessa läroverk skulle således genom en dylik utökning av antalet ordinarie lärarkrafter uppnå de för tekniska läroverken i Malmö och Örebro gällande talen (58 respektive 59 procent), vilka senare dock komma betydligt efter vad som är ordinärt vid de allmänna läroverken, en omständighet, som medför, att någon ytterligare överflyttning av tjänster från nämnda tekniska läroverk ej synes böra företagas.

Då redan under nuvarande förhållanden antalet lektorsbefattningar vid de tekniska läroverken måste anses vara oproportionerligt lågt med hänsyn till såväl kontinuiteten i undervisningen som svårigheterna att er hålla icke-ordinarie lärare med fullgod kompetens samt även med anledning av den utökning av antalet parallellavdelningar vid de nu befintliga tekniska läroverken, som överstyrelsen föreslagit, får överstyrelsen hemställa, att från och med budgetåret 1943/44 ytterligare 8 lektorstjänster uppföras å personalförteckningen för de tekniska läroverken. Dessa nya tjänster skulle fördela sig på följande sätt.

Tekniska läroverket i	Antal nyinrättade lektorstjänster
Borås	1
Göteborg	1
Härnösand	1
Norrköping	2
Stockholm	2
Västerås	1

För att ytterligare understryka behovet av flera ordinarie lärare vid de tekniska läroverken vill överstyrelsen nämna, att rektor vid elektrotekniska fackskolan i Västerås framhållit, att risk finnes för att undervisningen icke kan bedrivas tillfredsställande i längden och fackskolan bli, vad den bör vara, med nu rådande förhållanden i fråga om lärarnas anställning. Att ett begränsat antal timlärare finnes kan kanske vara lämpligt genom att på så sätt kontakten med industrien förmedlas, om man lyckas få de lämpliga personerna som lärare. Men endast i begränsad utsträckning står den vägen öppen, och ett allt för litet antal ordinarie eller åtminstone extra ordinarie lärare äventyrar stabiliteten i undervisningen, samtidigt som undervisningen delvis måste läggas i händerna på personer, som kanske ej äro ur alla synpunkter de mest kvalificerade och lämpliga.

Överstyrelsen vill med avseende på fackskolan i Västerås framhålla, att behovet av ordinarie och extra ordinarie lärare ökat i hög grad på grund av tillkomsten av en ny parallellavdelning från och med budgetåret 1942/43.

Styrelsen för tekniska gymnasiet i Göteborg har hemställt, att på grund av det ökade antalet klassavdelningar vid gymnasiet 4 nya lektorsbefattningar

mätte inrättas där. Överstyrelsen anser sig — särskilt med tanke på det ännu större behovet av ordinarie lärare vid gymnasiet i Norrköping och läroverket i Stockholm — endast böra föreslå, att för budgetåret 1943/44 beräknas en ökning av lektorernas antal vid Göteborgsgymnasiet från 7 till 8.

Enligt det ovan anförda anser således överstyrelsen inrättande av 8 nya lektorstjänster vid de nuvarande tekniska läroverken vara att betrakta som ett mycket måttligt krav för erhållande av en stabilisering av undervisningen vid dessa läroverk. Det må här framhållas, att svårigheterna att erhålla timlärare i tekniska ämnen med tillfredsställande kompetens äro särskilt stora under en tid, då högkonjunktur råder inom industrien och då de högre inkomstmöjligheterna för väl kvalificerad personal vid industriell anställning göra, att sådana krafter, som kunna anses särskilt önskvärda som lärare vid tekniska läroverk, icke vilja stå till förfogande, då det icke gäller en varaktig anställning på ordinarie stat. Överstyrelsen vill även framhålla, att det synes vara av stor vikt även ur allmän beredskapssynpunkt, att undervisningen vid de tekniska läroverken uppehållas av välkvalificerade lärare med kontinuerlig anställning i de tekniska läroverkens tjänst.

De tekniska läroverken beräknas höstterminen 1943 omfatta 88 klassavdelningar. Per klassavdelning skulle, frånräknat rektorerna, komma 0.705 ordinarie lärare. Läsåret 1941/42 funnos vid de allmänna läroverken 2,104 klassavdelningar. Antalet ordinarie lärartjänster i läro- och övningsämnen (frånräknat rektorerna) var per klassavdelning 1.086 eller 54 procent större än vid de tekniska läroverken, en siffra, som tydligt torde ådagalägga, att det av överstyrelsen för budgetåret 1943/44 föreslagna antalet lektorer vid de tekniska läroverken inom snar framtid bör ytterligare ökas, då det icke synes föreligga rimlig anledning till att de tekniska läroverken skola vara så avsevärt mycket sämre ställda i detta hänseende än de allmänna läroverken.

Statskontoret har ansett tillräckligt, att 5 lektorstjänster nyinrättas för nästa budgetår.

Statskontoret vill visserligen icke förneka, att den nuvarande proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare är mindre gynnsam vid de tekniska läroverken än vid de allmänna läroverken, och anser därför, att viss förstärkning av de ordinarie lärarkrafterna är motiverad. Å andra sidan torde icke böra bortses från att tjänstgöringen vid de tekniska läroverken på grund av det varierande antalet klassavdelningar knappast är av samma stabila karaktär som vid de allmänna läroverken. Det synes fördenskull rimligt, att förstärkningen av den ordinarie lärarpersonalen i avvaktan på närmare erfarenhet sker i etapper. Antalet nyinrättade lektorstjänster för nästa budgetår torde enligt ämbetsverkets mening böra begränsas till förslagsvis högst 5.

Arvodet åt skolläkare m. fl. *Skolöverstyrelsen* har med anledning av den föreslagna ökningen av lärjungeantalet vid de tekniska läroverken och för genomförande av arvodesförbättringar föreslagit höjning av arvodena åt skolläkare med 840 kronor, av arvodena åt bibliotekarier med 380 kronor samt av arvodena åt bokförings- och skrivbiträden med 1,085 kronor (i dessa belopp ingå icke de arvoden, som beräknats för det planerade gymnasiet i Gävle). Av framställningen inhämtas.

Arvodena åt skolläkare och bibliotekarier böra höjas med hänsyn dels till beräknad ökning av lärjungeantalet, dels att arvodena i vissa fall varit väl lågt

beräknade, dels ock till önskvärdheten av att arvodenä bättre anpassas till motsvarande arvoden vid högre allmänna läroverk. Beträffande bibliotekarie-arvodenä må som jämförelse nämnas, att arvodet till bibliotekarie vid högre allmänt läroverk med mindre än 400 lärjungar uppgår till 720 kronor samt till bibliotekarier vid realskola med mindre än 400 lärjungar till 360 kronor.

Arvodenä åä bokförings- och skrivbiträdenä åä rektorer ha för innevarande budgetår endast höjts vid läroverken i Borås och Västerås, varjämte biträdet vid Stockholmsläroverket erhållit en tjänst i lönegrad Ex 7. Överstyrelsen finner en höjning av arvodenä synnerligen önskvärd. Med de arvodenä, som nu stå till förfogande, ha rektorerna själva i vissa fall fått bidraä till expeditiönsbiträdenä avlöning. Överstyrelsen hemställer om samma höjningar som överstyrelsen föreslagit för budgetåret 1942/43, justerade med hänsyn till den föreslagna utökningen av gymnasieorganisationen.

De av överstyrelsen föreslagna arvodenä äro följande (höjningen angives inom parentes):

	Skolläkare	Bibliotekarier	Bokförings- och skrivbiträden åä rektorer
	Kronor	Kronor	Kronor
Borås	660 (+ 130)	360 (+ 20)	900 (+ 100)
Eskilstuna	660 (+ 120)	360 (+ 50)	810 (+ 150)
Göteborg	870 (+ 260)	—	—
Härnösand	660 (+ 50)	360	900 (+ 180)
Malmö	960 (+ 10)	630 (+ 20)	1,530 (+ 140)
Norrköping	930 (+ 70)	600 (+ 60)	1,500 (+ 220)
Stockholm	930 (+ 10)	600 (+180)	—
Västerås	660 (+ 180)	360 (+ 40)	900 (+ 95)
Örebro	1,140 (+ 10)	720 (+ 10)	1,530 (+ 200)
Summa	7,470 (+ 840)	3,990 (+ 380)	8,070 (+ 1,085)

Statskontoret har ansett arvodenä böra underkastas en allmän reglering efter enhetliga grunder. I avvaktan härpå böra arvodenä enligt statskontorets mening höjas med 135 kronor för skolläkare, med 60 kronor för bibliotekarier och med 105 kronor för rektorsbiträdenä. Ämbetsverket anför.

Dessa arvodenä ha gång efter annan varit föremål för justeringar uppåt. Såvitt statskontoret kunnat finna, har emellertid någon generell princip icke följts härvid. Ätminstone under senare år lärer dock inrättandet av nya klassavdelningar ha föranlett ökning av arvodenä, ehuru ökningsbeloppen för respektive befattningshavare inom en och samma kategori varit av varierande storlek. Någon direkt anknytning till de regler, som gälla för fastställandet av motsvarande slag av arvodenä vid de högre allmänna läroverken, torde icke heller ha kunnat ernås i betraktande av skillnaden i storlek mellan dessa läroverk och de tekniska läroverken.

Nu angivna omständigheter tala enligt statskontorets mening för önskvärdheten av att arvodenä underkastas en allmän översyn i syfte att åvägbringa generella och mera mekaniskt verkande regler för utmätandet av dessa avlöningsförmåner. Med hänsyn till svårigheten att, innan en dylik översyn genom-

förts, få till stånd en rättvis avvägning av nämnda arvoden kan statskontoret endast i begränsad utsträckning tillstyrka de av överstyrelsen föreslagna arvodesförhöjningarna. Med utgångspunkt, bland annat, från det beräknade antalet klassavdelningar för nästa läsår föreslår ämbetsverket därför, att arvodesposten för skolläkare höjes med 135 kronor, fördelade med 45 kronor på vardera av läroverken i Göteborg, Norrköping och Västerås, arvodesposten för bibliotekarier med 60 kronor med lika fördelning å läroverken i Norrköping och Västerås, samt arvodesposten för bokförings- och skrivbiträden med 105 kronor, med en tredjedel av beloppet på vardera av läroverken i Norrköping, Västerås och Örebro.

Biträdande rektor vid läroverket i Göteborg. För tekniska gymnasiet i Göteborg har alltsedan dess tillkomst år 1937 genom omorganisation av Chalmers tekniska instituts lägre avdelning icke funnits någon särskild rektor, utan rektor vid Chalmers tekniska högskola fick i uppdrag att även vara rektor för gymnasiet. Anledningen härtill var, att gymnasiets lokaler skulle under tio år vara belägna inom de av högskolan använda fastigheterna.

Skolöverstyrelsen har med anledning av ökning av rektors göromål föreslagit anvisande av ett arvode å 1,500 kronor till en biträdande rektor. Överstyrelsen anför.

Styrelsen för tekniska gymnasiet i Göteborg har framhållit, att rektorsgöromålen beträffande gymnasiet, vilkas omfattning vid tidpunkten för nämnda omorganisation icke av styrelsen kunde på förhand tillräckligt överblickas, visat sig så omfattande, att styrelsen sedan början av höstterminen 1940 uppdragit åt högskolans prorektor att svara för de huvudsakliga rektorsgöromålen vid gymnasiet. Erforderligt arvode härför har styrelsen bestritt ur tillgängliga donationsmedel. För läsåret 1942/43 vore svårigheterna särskilt stora, med anledning av att ordinarie rektorn vid högskolan beviljats tjänstledighet med prorektor som vikarie.

I underdånig skrivelse den 4 juli 1942 har överstyrelsen framhållit, att »det synes överstyrelsen uppenbart, att det icke kan anses lämpligt, att vid ett tekniskt läroverk av den storlek, som tekniska gymnasiet i Göteborg uppnått, icke finnes en särskild rektor, som odelat kan ägna sig åt gymnasiet». I enlighet med överstyrelsens förslag har Kungl. Maj:t den 17 juli 1942 förklarat hinder icke möta för anställande av en lektor vid gymnasiet såsom biträdande rektor under prorektors överinseende tills vidare under budgetåret 1942/43, dock utan att detta förhållande föranleder någon kostnad för statsverket.

Den för gymnasiet bästa lösningen av rektorsfrågan synes vara inrättande av en rektorsbefattning från och med budgetåret 1943/44. Emellertid synes hinder för denna lösning av frågan föreligga med hänsyn till att stadsfullmäktige i Göteborg den 31 oktober 1935 under vissa förutsättningar beslutit, bland annat, att staden skulle åtaga sig att från och med det elfte året av gymnasiets verksamhet tillhandahålla, efter stadens val, bostad eller hyresersättning åt rektor. Statsverket skulle sålunda under nämnda samt de därpå följande tre budgetåren behöva bestrida kostnader för bostad eller hyresersättning åt rektor.

Överstyrelsen har icke ansett sig böra räkna med inrättande av en rektorsbefattning vid gymnasiet från och med budgetåret 1943/44. Det synes överstyrelsen synnerligen önskvärt, att en biträdande rektor anställs vid gymna-

siet även under nämnda budgetår. Dennes arvode torde böra bekostas av statsmedel. Styrelsen för gymnasiet har också hemställt om ett anslagsbelopp av 2,000 kronor för ändamålet. Överstyrelsen finner emellertid, att arvodet bör kunna begränsas till 1,500 kronor, att utgå ur anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Statskontoret har förklarat sig icke kunna biträda överstyrelsens förslag. Därest biträdande rektor befinner böra förordnas jämväl under läsåret 1943/44, syntes detta böra ske på samma villkor som uppställts i fråga om förordnandet för innevarande läsår.

Extra ordinarie lärare. Vid bifall till skolöverstyrelsens förutnämnda förslag beträffande de tekniska läroverkens organisation under nästa budgetår skulle tillkomma dels en ny klassavdelning vid läroverken i Göteborg, Norrköping, Västerås och Örebro, dels två nya avdelningar vid ett gymnasium i Gävle. Såsom i det föregående nämnts, har överstyrelsen föreslagit, att antalet lektorstjänster från och med den 1 januari 1944 skulle ökas med 8, varjämte en tjänst skulle erfordras för det planerade gymnasiet i Gävle.

Skolöverstyrelsen har vidare föreslagit, att utöver nämnda utökning av antalet fast anställda lärare skulle inrättas 5 nya extra ordinarie adjunktstjänster, nämligen vid läroverken i Borås, Eskilstuna, Göteborg, Stockholm och Västerås. Överstyrelsen anför bland annat.

Styrelsen för läroverket i Stockholm har föreslagit, att eleverna i sista klassen av elektrotekniska fackskolan skola medgivas rätt att välja mellan en kraftteknisk och en teleteknisk linje. Även om överstyrelsen ännu icke ansett sig kunna fatta definitiv ståndpunkt till den föreslagna differentieringen inom den elektrotekniska fackskolan, så anser sig överstyrelsen i nu förevarande sammanhang dock böra räkna med det antal lärartimmar, som skulle bli erforderligt, därest differentieringen genomföres från och med läsåret 1943/44. Totala antalet lärartimmar skulle enligt det förslag till undervisningsplan, som ingivits till överstyrelsen, härvid ökas med 9 veckotimmar i aftonfackskolan.

Av de 3,392 beräknade erforderliga lärartimmarna under läsåret 1943/44 skulle även efter tillkomsten av de 9 föreslagna nya lektorstjänsterna icke mindre än 1,854.5 veckotimmar uppehållas av icke-ordinarie lärare. Fördelningen skulle således motsvara cirka 45 procent på ordinarie lärare och cirka 55 procent på icke-ordinarie lärare, en fördelning, som ur undervisningssynpunkt måste anses vara synnerligen olämplig.

Av de 62 lektorerna åtnjuter en nedsättning i sin tjänstgöring till 17 timmar i veckan. För de återstående 61 lektorerna skulle således tjänstgöringen omfatta i medeltal 22.5 veckotimmar.

Då det för undervisningens kontinuitet är av största betydelse, att de icke-ordinarie lärarna i största möjliga utsträckning erhålla mera kontinuerlig anställning, anser överstyrelsen det av största vikt, att antalet extra ordinarie adjunkter ökas. Överstyrelsen föreslår en ökning av de extra ordinarie adjunkternas antal från 9 till 14, alltså med 5. En mindre ökning än den föreslagna anser överstyrelsen icke tillräddig. Då de nytillkommande extra ordinarie adjunkterna beräknas till stor del kunna övertaga undervisning, som eljest skulle uppehållas av timlärare i tekniska ämnen, blir kostnadsökningen även relativt obetydlig jämfört med kostnaderna för inrättande av samma antal lektorstjänster, vilket givetvis ur undervisningssynpunkt vore att föredraga. Ur bespa-

ringssynpunkt anser sig överstyrelsen dock böra stanna vid den föreslagna ökningen av lektors- och extra ordinarie adjunktstjänster. En längre driven besparingsåtgärd anser överstyrelsen icke tillräddig.

De 14 extra ordinarie adjunktstjänsterna synas från och med budgetåret 1943/44 även böra uppföras på personalförteckningen för de tekniska läroverken. För de allmänna läroverkens del äro redan nu de extra ordinarie adjunktstjänsterna uppförda på personalförteckningen.

T i m l ä r a r e. Genom kungörelsen 1940:1066 ha timlärararvodena vid de tekniska läroverken höjts med nio procent och genom kungörelsen 1942:787 med ytterligare fem procent.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår beräknat merkostnaderna till följd av sistnämnda kungörelse till 34,000 kronor. Vikariatskostnaderna beräknas till ett cirka 18,000 kronor högre belopp än för innevarande budgetår. För timlärarna i färgeritekniciska ämnen vid läroverket i Norrköping föreslås arvodeshöjning. Av överstyrelsens framställning inhämtas.

Den ersättning, som enligt kungörelserna den 30 december 1940 (nr 1066) och den 5 september 1942 (nr 787) skall utgå till timlärare, medför enligt överstyrelsens uppfattning för budgetåret 1943/44 en merkostnad av 34,000 kronor. Härvid har tagits hänsyn till att eventuellt ett något mindre antal timlärare än tidigare kunna förväntas bli delaktiga av arvodesförhöjningen, då möjligen några av de timlärare, som hittills åtnjutit arvodesförhöjningen, kunna förväntas erhålla placering på de föreslagna nya lektors- och extra ordinarie adjunktstjänsterna.

För det antal timlärare, som uppehålla lektorstjänster, vilka äro vakanta utan att vara nyinrättade samt vilkas innehavare åtnjuta tjänstledighet har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av omkring 20,000 kronor. Enligt infordrade uppgifter angående kostnaden för avlönande av timlärare, vilka fungerat som vikarier för lektorer, vilka åtnjutit tjänstledighet av annan anledning än militär beredskapstjänstgöring eller vilka bestritt tjänstgöring å vakant tjänst, belöpte sig kostnaden under budgetåret 1941/42 till icke mindre än 53,722 kronor 89 öre. Anledningen till att denna kostnad är av så betydande storlek sammanhänger med att ett stort antal lektorer förordnats att uppehålla högre tjänster, såsom undervisningsrådsbefattning, speciallärarbefattningar och professurer vid tekniska högskolor. Överstyrelsen anser sig på grund av resultatet av den gjorda undersökningen böra räkna med ett belopp av 40,000 kronor för budgetåret 1943/44.

För undervisningen i färgeritekniciska ämnen vid tekniska gymnasiet i Norrköping har till och med budgetåret 1941/42 utgått ett särskilt anslag av 3,200 kronor. Från och med budgetåret 1942/43 har detta anslag inräknats i anslagsposten avlöningar åt icke-ordinarie personal, ehuru anslaget fortfarande maximerats till 3,200 kronor. På grund härav har hittills icke kunnat utgå högre arvode än 222 kronor per veckotimme och läsår åt läraren i praktisk färgeriteknik, under det att timläraren i färgeriteknologi erhållit ett arvode av 282 kronor per veckotimme och läsår. Det synes önskvärt, att — såsom läroverkets rektor i skrivelse till överstyrelsen hemställt — timlärararvodet i praktisk färgeriteknik må utgå med åtminstone 234 kronor per veckotimme och läsår. Härvid skulle erfordras ett belopp av cirka 3,310 kronor för den färgeritekniciska undervisningen.

Därest en maximering av anslaget till färgeriundervisningen över huvud kan anses erforderlig, torde ett maximibelopp av 3,350 kronor böra föreskrivas för

budgetåret 1943/44. Enligt överstyrelsens uppfattning föreligger emellertid intet skäl till att en särskild maximeringsföreskrift skall vara gällande för denna ämnesgrupp, sedan från och med innevarande budgetår icke längre särskild anslagspost upptages i riksstaten för ifrågavarande ändamål.

Statskontoret har beträffande vikariatskostnaderna anfört.

Skäligheten av att ett belopp av 40,000 kronor anvisas för avlöande av vikarier å vakanta lektorstjänster eller å tjänster, vilkas innehavare äro lediga för uppehållande av annan befattning, undandraget sig visserligen statskontorets närmare bedömande med hänsyn till ovissheten rörande omfattningen av vikariatsförordnandena under kommande läsår, men ämbetsverket anser sig dock böra ifrågasätta, om anledning föreligger att räkna med så stort belopp. Statskontoret förutsätter dessutom, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen skall äga befogenhet att medgiva överskridande av anslagsposten, därest för ändamålet anvisade medel icke skulle förslå. Under alla förhållanden torde en mot beloppet svarande minskning kunna vidtagas av anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Vissa arvoden ur icke-ordinarieposten. Skolöverstyrelsen har föreslagit höjning av de för övningar i lantmäteri avsedda medlen med 650 kronor och anvisande av 5,000 kronor för anordnande av föreläsningar i tekniska ämnen. Vidare har överstyrelsen föreslagit, att dyrtidskompensation av statsmedel skulle utgå till vissa, delvis av Västerås stad avlönade befattningshavare vid läroverket därstädes. Överstyrelsen har anfört bland annat.

Med avseende å anslaget till övningar i lantmäteri, 4,225 kronor, må framhållas, att läsåret 1943/44 beräknas vid tekniska gymnasiet i Göteborg tre avdelningar av tredje klassen mot två under läsåret 1942/43, varför en höjning av anslaget till gymnasiet är ofrånkomlig. Överstyrelsen anser sig böra räkna med ett från 400 till 600 kronor höjt arvodesbelopp. Vid elektrotekniska fackskolan i Västerås kommer läsåret 1943/44 att finnas tre avdelningar av högsta klassen. Fackskolans rektor har under hand framhållit, att då vid denna fackskola ej finnes tillgång till någon lärare, som kan handhava övningarna, synes det betydelsefullt, att arvodet, nu 300 kronor, icke är allt för lågt. Överstyrelsen anser sig böra räkna med samma belopp som vid övriga skolor med tre klassavdelningar av högsta klassen, alltså 600 kronor. För läroverken i Borås, Eskilstuna och Härnösand synas de tidigare utgående arvoden å 300 kronor böra höjas till 350 kronor. Vid samtliga dessa läroverk finnas två avdelningar av högsta klassen.

Med hänsyn till den snabba utvecklingen inom tekniken är det ofta förenat med stora svårigheter för lärarna vid de tekniska läroverken att i den grad, som måste anses önskvärd, i undervisningen införa nya kursmoment, som böra medtagas med hänsyn till den industriella utvecklingen. Ett medel för upprätthållande av kontakten med industrien ha lärarna tidigare haft i möjligheten att med stöd av stipendier företaga studieresor. Dessa stipendiemedel ha under senare år varit indragna. Enligt överstyrelsens uppfattning böra de åter införas från och med budgetåret 1943/44. Ett annat betydelsefullt medel för upprätthållande av kontakten mellan de tekniska läroverken och industrien vore genom förvärvande av industriens tekniker som tillfälliga föreläsare vid de tekniska läroverken. Härigenom skulle den blivande ingenjören redan på gymnasiestadiet, i än högre grad än nu kan bli fallet, få en omedelbar och

konkret föreställning om praktikens aktuella tekniska problem. Överstyrelsen tillåter sig sålunda föreslå, att för budgetåret 1943/44 ett belopp på 5,000 kronor beräknas för anordnande av sådana föreläsningar vid de tekniska läroverken.

Till en laboratorievaktmästare samt en maskinist och eldare vid elektrotekniska fackskolan i Västerås utgå nu ur icke-ordinarieposten arvoden å respektive 2,175 och 1,275 kronor. Beloppen utgå under villkor, att staden förbinder sig, att till dessa befattningshavare, så länge de äro anställda vid såväl statens som stadens läroanstalter, utbetala så stort arvode, att av vederbörande uppbyggen avlöning uppgår till samma belopp som är fastställt för befattningshavare i 6 lönegraden av löneplanen Eo i civila icke-ordinariereglementet, minskat med ett belopp, motsvarande sådan befattningshavares pensionsavgifter. Hittills har staden fått betala dyrtidskompensation å hela lönen. Detta synes icke vara riktigt, utan får överstyrelsen föreslå, att rörligt tillägg och kristillägg må utgå å de belopp, som utgöra statens bidrag.

Statskontoret har, vad beträffar skolöverstyrelsens hemställan om anvisande av 5,000 kronor för anordnande av vissa föreläsningar, inskränkt sig till att framhålla, att, då några uppgifter rörande dispositionen av nämnda belopp icke lämnats, ämbetsverket saknar möjlighet att göra något bestämt uttalande på denna punkt.

Avlöningsstaten. Skolöverstyrelsen har föreslagit följande avlöningsstat för nästa budgetår (inom parentes angivas föreslagna höjningar av de olika posterna).

Utgifter.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	765,000 (+ 61,000)
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt skol-läkare	kronor	7,950 (+ 1,320)
b. Arvoden åt bibliotekarier	»	4,290 (+ 680)
c. Arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektor	»	8,670 (+ 1,685)
d. Arvode åt biträdande rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg	»	1,500 (+ 1,500)
		22,410 (+ 5,185)
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	651,100 (+ 107,100)
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	148,000 (+ 17,710)
		<hr/>
	Summa kronor	1,586,510 (+ 190,995)

Särskilda uppbördsmedel.

Hyror och hyresersättningar m. m.	kronor	26,510 (+ 1,995)
		<hr/>
	Nettoutgift kronor	1,560,000 (+ 189,000).

I det föregående har jag utförligt motiverat behovet av utvidgad undervisningskapacitet vid de tekniska läroverken. Bortsett från övre Norrland, där på grund av speciella förhållanden ett nytt läroverk ansetts böra komma till stånd, har jag funnit det riktigt, att den önskvärda utökningen inom detta område av skolväsendet åstadkommes inom ramen av den bestående organisationen och icke genom att nya undervisningsanstalter upprättas. Jag kan följaktligen icke nu tillstyrka, att ett nytt tekniskt gymnasium, som föreslagits, inrättas även i Gävle. Däremot biträder jag skolöverstyrelsens förslag om upprättande av en ny parallellavdelning av första klassen vid vartdera av läroverken i Norrköping och Örebro, den förra avseende en nyinrättad flygteknisk linje. Med hänsyn till tidigare beslut om inrättande av nya parallellinjer vid läroverken i Göteborg och Västerås kommer vidare antalet parallellavdelningar av högre klasser under nästa läsår att automatiskt ökas med två. Det planerade tekniska gymnasiet i Luleå bör nästa läsår omfatta två klassavdelningar. De tekniska läroverkens organisation under budgetåret 1943/44 kommer sålunda, vid bifall till vad jag förordat, att utvidgas med sammanlagt sex klassavdelningar.

I annat sammanhang denna dag har jag tillstyrkt vissa förändringar beträffande avlöningsgrupperingen för rektorerna vid de tekniska läroverken, innebärande, att rektor vid läroverket i Stockholm uppflyttas från grupp III till grupp I och rektor vid läroverket i Västerås från grupp IV till grupp III. För det planerade tekniska gymnasiet i Luleå torde vidare böra inrättas en rektorstjänst i grupp III, d. v. s. samma grupp som gäller för tekniska läroverket i Härnösand.

Skolöverstyrelsen har föreslagit inrättande av åtta nya lektorstjänster vid de tekniska läroverken. Den nuvarande starka efterfrågan på kvalificerad arbetskraft med teknisk utbildning har försvårat möjligheterna för de tekniska läroverken att erhålla lämpliga lärare i tekniska ämnen, vilket medfört täta lärarombyten och därigenom varit till men för undervisningens kontinuitet. Ökningen av antalet lektorstjänster har icke heller hållit jämna steg med den avsevärda ökning av antalet klassavdelningar, som ägt rum och som planerats för nästa budgetår. Överstyrelsen framhåller vidare, att antalet ordinarie tjänster vid de tekniska läroverken även med den föreslagna ökningen skulle bli proportionsvis avsevärt mindre än vid de allmänna läroverken. Statskontoret har ansett sig endast kunna tillstyrka, att fem nya lektorstjänster inrättas för nästa budgetår. Jag ansluter mig till statskontorets förslag, varvid jag dock förutsätter, att ett av de fem nya lektoraten skall placeras vid gymnasiet i Luleå. Tjänsternas fördelning i övrigt torde framdeles få bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen.

I enlighet med vad jag i det föregående föreslagit bör i personalförteckningen uppföras en vaktmästare i lönegraden A 6, avsedd för gymnasiet i Luleå.

De förändringar beträffande de ordinarie tjänstemännens antal och löne-

ställning, jag i det föregående förordat, föranleda enligt mina beräkningar, att anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän bör höjas med i runt tal 24,000 kronor. Härvid har jag i likhet med skolöverstyrelsen utgått ifrån, att de nya lektorstjänsterna icke torde komma att bli besatta med nya innehavare förrän omkring den 1 januari 1944. Å andra sidan torde ordinarieposten med hänsyn till tjänstledigheter och dylikt kunna minskas med i runt tal 40,000 kronor och sålunda uppföras med $(704,000 + 24,000 - 40,000 =)$ 688,000 kronor, vilket innebär en minskning med 16,000 kronor.

Anslagsmedlen till arvoden åt skolläkare, bibliotekarier och rektorsbiträden torde, med godtagande av statskontorets förslag och med hänsyn till att ett nytt gymnasium och nya parallellavdelningar tillkomma, böra höjas något. Jag föreslår sålunda, att anslagsmedlen ökas med respektive 900, 560 och 1,225 kronor. I anslutning till vad statskontoret anfört bör skolöverstyrelsen anmodas att i sina anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 avgiva förslag till enhetliga principer för arvodenas beräkning.

Rektor vid Chalmers tekniska högskola är tillika rektor vid tekniska gymnasiet i Göteborg. Denna anordning består sedan den tid, då det nuvarande tekniska gymnasiet var en lägre avdelning inom Chalmers tekniska institut; den har avsetts vara allenast av övergående natur och sammanhänger med att Göteborgs stad förbehållit sig att först tio år efter gymnasiets upprättande (den 1 juli 1937) fullgöra sedvanliga förpliktelser att tillhandahålla undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor. Under övergångstiden äro högskolans och gymnasiets lokaler inrymda i samma byggnader. På grund av rektorsgöromålens ökning har emellertid gymnasiets styrelse sedan ett par år tillbaka utsett en biträdande rektor för gymnasiet, vilken erhållit arvode ur tillgängliga donationsmedel. Skolöverstyrelsen har nu föreslagit anvisande av 1,500 kronor såsom arvode åt denne biträdande rektor. I nuvarande läge finner jag mig emellertid icke kunna förorda bifall till denna framställning.

Vad angår anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har jag intet att erinra mot att medel beräknas för en differentiering inom den elektrotekniska fackskolan vid läroverket i Stockholm. Jag kan däremot icke förorda, att förslaget om inrättande av fem nya extra ordinarie adjunktstjänster nu bifalles. De nuvarande nio befattningarna av detta slag böra emellertid uppföras på personalförteckningen. Då jag föreslagit, att endast fem lektorstjänster nyrättas, torde det av överstyrelsen beräknade beloppet för icke-ordinarie lärare böra ökas med kostnaden för den undervisning, som enligt överstyrelsens förslag skulle bedrivits av fyra lektorer under vårterminen 1944 eller cirka 14,000 kronor. Det synes mig riktigt, att arvodena till timplärarna i praktisk färgeriteknik och i färgeriteknologi vid tekniska gymnasiet i Norrköping utgå enligt av skolöverstyrelsen förordade

grunder och att ingen maximering av härtill utgående anslag föreskrives. För övningar i lantmåteri torde böra anvisas ytterligare 500 kronor, d. v. s. 150 kronor mindre än överstyrelsen föreslagit. Såsom överstyrelsen anfört, är det önskvärt, att kontakten mellan de tekniska läroverken och industrien främjas genom att industriens tekniker anlitas som tillfälliga föreläsare över aktuella tekniska ämnen. Jag biträder överstyrelsens förslag, att för detta ändamål försöksvis anvisas 5,000 kronor. Vid bifall till vad jag nu föreslagit bör den av skolöverstyrelsen beräknade icke-ordinarieposten ökas med cirka 14,000 kronor till 665,100 kronor. Detta belopp överstiger det nu uppförda med 121,100 kronor.

För rörligt tillägg torde böra beräknas 12,000 kronor mindre än överstyrelsen räknat med eller 136,000 kronor, innebärande en ökning av det nuvarande beloppet med 5,710 kronor. Jag har icke funnit anledning till erinran mot överstyrelsens förslag, att de avlöningsbelopp, som utgå av statsmedel till en laboratorievaktmästare samt en maskinist och eldare vid fackskolan i Västerås, uppräknas med belopp, motsvarande rörligt tillägg och kristillägg på dessa belopp.

Uppbördsmedlen böra, på sätt överstyrelsen föreslagit, uppräknas med 1,995 kronor till 26,510 kronor.

Avlöningsanslaget bör således för nästa budgetår höjas med ($- 16,000 + 900 + 560 + 1,225 + 121,100 + 5,710 - 1,995 =$) 111,500 kronor till 1,482,500 kronor.

III. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Omkostnader.

Omkostnadsanslaget är nu uppfört med 126,900 kronor. Beträffande anslagets disposition hänvisas till statsliggaren, sid. 582.

Skolöverstyrelsen har med hänsyn till ökning av antalet befattningshavare och examensombud samt kostnader för bränsle och andra expenser föreslagit höjning av anslaget med 46,100 kronor. Överstyrelsen har i hudsak anfört följande.

Med hänsyn till att överstyrelsen för budgetåret 1943/44 räknat med ett betydligt större antal befattningshavare vid de tekniska läroverken, som äro berättigade att erhålla sjukvård, synes posten till sjukvård m. m. böra höjas med 300 kronor till förslagsvis 2,000 kronor.

Posten till reseersättningar till examensombud har från och med budgetåret 1942/43 höjts från 3,000 kronor till 5,000 kronor. Med anledning av den tidigare inryckningen till värnpliktstjänstgöring för studenter och likställda torde det bli nödvändigt att sammantränga examina vid de tekniska gymnasierna till en kortare tidsperiod. Till följd härav måste antalet examensombud ökas, varför anslaget med säkerhet kommer att visa sig otillräckligt. Överstyrelsen anser för den skull en höjning med ytterligare 1,000 kronor fullt motiverad.

Posten till expenser har under budgetåret 1941/42 visat sig vara otillräcklig. Detta gäller såväl delposten till bränsle, lyse och vatten som delposten till övriga expenser. Överstyrelsen får särskilt framhålla en omständighet, som visat sig medföra avsevärt ökade kostnader för posten övriga expenser, nämligen den i cirkuläret den 9 december 1938 meddelade överenskommelsen angående kollektivavtal beträffande städning. Då även kostnaderna för trycksaker, skrivmateriel m. m. undergått betydande stegring är, oavsett de höjningar, som betingas av utökningen av de tekniska läroverkens organisation, enligt överstyrelsens uppfattning en avsevärd förstärkning av anslaget till övriga expenser oundgängligen erforderlig. För tekniska gymnasiet i Gävle måste man räkna med rätt betydande kostnader på grund av nyanskaffningar till rektorsexpedition m. m. För nämnda gymnasium föreslår överstyrelsen ett belopp av 3,500 kronor till övriga expenser. Överstyrelsen räknar med att en total höjning av nu utgående anslag till bränsle, lyse och vatten från 81,265 kronor till 109,725 kronor är behövlig samt att anslaget till övriga expenser erfordrar ökning från 46,160 kronor till 57,500 kronor.

Departementschefen.

Anslagsposten till reseersättningar till examensombud torde i anslutning till föreslagen höjning av motsvarande anslag för de allmänna läroverken böra ökas med 1,000 kronor. Delposten till bränsle, lyse och vatten synes, med utgångspunkt från en mera normal bränsleförbrukning än skolöverstyrelsen räknat med, icke behöva uppräknas med mer än 8,000 kronor, eller, för ernående av lämplig avrundning av omkostnadsanslaget, 8,100 kronor. Vad angår delposten till övriga expenser, har överstyrelsen föreslagit höjning med cirka 16,000 kronor på grund av ökade städningskostnader, prisförhöjningar, ökning av antalet klassavdelningar samt inrättande av ett nytt läroverk i Gävle. Med hänsyn till den föreslagna utvidgningen av läroverksorganisationen anser jag en viss ökning av delposten vara ofrånkomlig, men denna torde kunna begränsas till 10,000 kronor. Övriga anslagsposter torde kunna uppföras med oförändrade belopp.

Omkostnadsanslaget bör således höjas med $(1,000 + 8,100 + 10,000 =)$ 19,100 kronor till 146,000 kronor.

IV. Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.

Detta anslag har för innevarande budgetår uppförts med 67,300 kronor. Häri ingå tillfälliga anslag till laboratorieutrustning m. m. vid tekniska läroverken i Stockholm och Örebro med respektive 10,000 och 15,000 kronor. I fråga om anslaget disposition torde i övrigt få hänvisas till statsliggaren, sid. 583.

Skolöverstyrelsen har för nästa budgetår hemställt om en anslagshöjning med 65,300 kronor till 132,600 kronor, att fördelas på följande sätt:

1. Böcker, samlingar och undervisningsmateriel kronor	22,550	(+ 4,950)
2. Materiel m. m. till laborationer »	28,700	(+ 5,200)
3. Materiel m. m. till verkstad »	1,350	(+ 150)
4. Laboratorientrustning m. m. till läroverk i		
Borås »	20,000	(+ 20,000)
Gävle »	25,000	(+ 25,000)
Stockholm »	20,000	(+ 10,000)
Örebro »	15,000	(—)
	Kronor 132,600	(+ 65,300).

Av posterna 1 och 2 belöpa 2,000 kronor respektive 750 kronor på det föreslagna nya tekniska gymnasiet i Gävle.

Överstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Anslagsposterna 1—3. För undervisningens rationella bedrivande vid ett tekniskt läroverk är det oundgängligen erforderligt, att såväl litteratur som lämplig och tidsenlig undervisningsmateriel står till förfogande. Icke minst under nu rådande förhållanden, då landets industriella resurser behöva utnyttjas på det mest rationella sätt, torde det få anses vara alldeles särskilt betydelsefullt, att industrien har tillgång till skickliga ingenjörer även av den kategori, som erhåller sin utbildning vid landets tekniska läroverk, och att sålunda dessa erhålla den bästa möjliga undervisning vid läroverken. Överstyrelsen kan icke anse, att långt drivna besparingsåtgärder äro på sin plats, då det gäller den tekniska läroverksutbildningens kvalitet. Med hänsyn såväl härtill som till den starka prisstegringen för all undervisningsmateriel föreslår överstyrelsen rätt betydande höjningar av anslagsposterna 1—3.

Anslagsposten 4. Tekniska gymnasiet i Borås. Gymnasiets styrelse har framhållit, att utrustningen av maskinlaboratoriet samt verkstadens bestånd av verktygsmaskiner måste anses föråldrade och otillräckliga och att en betydande del av materielen torde inom en nära framtid böra utmönstras. Olägenheterna ha särskilt framträtt, då efter skolans utbyggnad till tekniskt gymnasium ökade krav måste ställas både på omfattningen och arten av undervisningen på hithörande områden. Examensombuden vid de senaste årens avgångsprövningar vid gymnasiet ha också haft uppmärksamheten riktad på denna fråga. Styrelsen har framlagt ett förslag till komplettering och nyanskaffning av utrustning för maskinlaboratoriet och verkstaden, slutande på 69,650 kronor.

Överstyrelsen finner ifrågavarande komplettering och nyutrustning synnerligen önskvärd, ehuru genomförandet därav med hänsyn till nuvarande statsfinansiella läge icke torde böra ske under ett budgetår utan successivt. För budgetåret 1943/44 synes ett belopp av 20,000 kronor vara rimligt.

Tekniska läroverket i Stockholm. Med avseende på anslag till laboratorientrustning m. m. vill överstyrelsen framhålla, att överstyrelsen vid avgivande av framställning angående behovet av anslagsmedel för budgetåret 1942/43 räknade med att läroverket skulle kunna inflytta i sin planerade byggnad vid början av läsåret 1943/44. Då byggnaden ännu icke börjat uppföras, kan detta icke bli fallet. Överstyrelsen kan icke underlåta att framhålla de stora olägenheter, som föreligga på grund av försenandet av lösandet av denna såväl för Stockholms stad som för den tekniska undervisningen över huvud viktiga byggnadsfråga. Den utbyggnad av tekniska läroverket i Stockholm med flera gymnasielinjer samt dagfackskolor, som är planerad, kan enligt överstyre-

sens uppfattning icke genomföras, förrän läroverket disponerar egen byggnad. Redan för de nu existerande avdelningarna äro olägenheterna med nuvarande provisorium stora och särskilt viktigt synes vara, att egna laboratorielokaler snarast möjligt kunna disponeras av läroverket. I avvaktan på att dessa laboratorielokaler skola bliva disponibla, synes dock böra sörjas för, att en tillräcklig laboratorietrustning kan stå till förfogande, då laboratorierna skola tagas i bruk. Med hänsyn härtill synes tekniska läroverket i Stockholm för budgetåret 1943/44 böra beviljas ett reservationsanslag av förslagsvis 20,000 kronor till laboratorietrustning m. m.

Tekniska gymnasiet i Örebro. Gymnasiets styrelse hemställer om ett anslag av 20,000 kronor till fortsatt utrustning av de kemiska och elektrotekniska laboratorierna. Överstyrelsen tillåter sig föreslå, att samma belopp som utgår under budgetåret 1942/43, må utgå även under budgetåret 1943/44, alltså 15,000 kronor.

Departement-
schefen.

Till böcker, samlingar och undervisningsmateriel bör för det föreslagna tekniska läroverket i Luleå anvisas 2,000 kronor. För övriga tekniska läroverk torde åtminstone någon förhöjning av anslagsmedlen för ifrågavarande ändamål nu böra vidtagas. Det ligger i sakens natur, att undervisningen vid läroanstalter av detta slag måste hållas à jour med den snabba utvecklingen inom tekniken. Då härtill kommer, att antalet klassavdelningar vid de nu befintliga läroverken ökas, anser jag mig böra föreslå, att delposten till böcker, samlingar och undervisningsmateriel höjes med ytterligare 2,000 kronor. Av liknande skäl bör delposten till materiel m. m. till laborationer ökas med 4,600 kronor, däri inbegripes ett belopp av 750 kronor för Luleågymnasiet. Till materiel m. m. till verkstad bör beviljas ytterligare 100 kronor.

Till nyanskaffning av laboratorietrustning m. m. ha för innevarande budgetår anvisats tillfälliga anslag av respektive 10,000 och 15,000 kronor till läroverken i Stockholm och Örebro. Dessa belopp utgöra delar av anslag, avsedda för utrustning av nybyggnader. För nästa budgetår torde samma belopp böra anvisas. Vid tekniska gymnasiet i Borås äro utrustningen av maskinlaboratoriet och beståndet av verktygsmaskiner enligt vad gymnasiets styrelse anfört föråldrade och otillräckliga. Med hänsyn till vikten av att dessa delar av gymnasiets undervisningsmateriel hållas i ett tidsenligt och för undervisningens bedrivande användbart skick anser jag mig böra biträda överstyrelsens förslag, att ett belopp av 20,000 kronor anvisas för nyanskaffning av ifrågavarande materiel.

Anslaget torde alltså böra höjas med $(2,000 + 2,000 + 4,600 + 100 + 20,000 =)$ 28,700 kronor till $(67,300 + 28,700 =)$ 96,000 kronor.

V. Anslaget till Tekniska läroverk: Stipendier.

De tekniska läroverkens stipendieanslag sänktes för budgetåret 1940/41 från 10,500 kronor till 9,000 kronor genom indragning av de tidigare ur anslaget utgående resestipendierna och disponeras nu endast till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna. Anslaget är fortfarande uppfört med 9,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att till stipendier åt elever vid fackskolorna måtte på grund av ökning av antalet klassavdelningar anvisas ytterligare 2,000 kronor. Tillika har överstyrelsen hemställt, att till resestipendier åt lärare i tekniska ämnen måtte beviljas 2,500 kronor. Enligt överstyrelsens förslag skulle anslaget alltså höjas med 4,500 kronor. Beträffande elevstipendierna har överstyrelsen bland annat anfört.

Sedan budgetåret 1941/42 har antalet klassavdelningar, i vilka eleverna kunna komma i åtnjutande av dessa stipendier, ökat, i det att från och med budgetåret 1942/43 en ny klassavdelning tillkommit vid elektrotekniska fackskolan i Västerås. Från och med budgetåret 1943/44 tillkommer ytterligare en klassavdelning vid denna fackskola. Med hänsyn härtill bör anslaget till stipendier ökas. Överstyrelsen har tidigare påpekat den missgynnade ställning eleverna vid fackskolorna intaga i stipendiehänseende jämfört med elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Därest icke nu — med hänsyn tagen till den nämnda ökningen av klassavdelningarnas antal — anslaget höjes, skulle eleverna vid fackskolorna komma i en ännu mera missgynnad ställning än tidigare. Överstyrelsen får för den skull hemställa, att stipendieanslaget för obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna under budgetåret 1943/44 må utgå med 11,000 kronor.

Anvisande av medel till resestipendier anser jag mig icke kunna för närvarande tillstyrka. Vad elevstipendierna beträffar, synes ökningen av elevantalet vid de tekniska fackskolorna — för vilka stipendierna äro avsedda — motivera en viss höjning av anslaget. Denna torde dock böra begränsas till 1,000 kronor. Stipendieanslaget bör alltså uppföras med 10,000 kronor.

Departement-
schefen.

VI. Anslag till Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer.

I en till skolöverstyrelsen den 28 december 1942 inkommen skrivelse ha *ingenjörsvetenskapsakademien* och *Sveriges industriförbund* hemställt, att vid fyra tekniska läroverk måtte under år 1943 anordnas kurser för utbildande av arbetsstudieingenjörer. I framställningen har bland annat anförts.

Den utbildning av arbetsstudieingenjörer, som för närvarande sker dels vid tekniska högskolan i Stockholm, dels vid industriförbundets arbetsledareinstitut, dels ock vid vissa statliga och enskilda industriföretag har visat sig vara långt ifrån tillräcklig för att kunna tillgodose behovet av sådan arbetskraft. Ej heller finnas utsikter att kunna forcera utbildningen vid nämnda institutioner och företag nämnvärt utöver vad nu sker. Det är sålunda nödvändigt att öka möjligheterna till utbildning av arbetsstudieingenjörer. Detta kan lättast ske genom att vid de tekniska läroverken anordnas sådan utbildning för dem av skolornas avgående elever, som visat fallenhet för arbetsstudieingenjörens verksamhet. Utbildningen av ingenjörer för arbetsstudier (arbetsanalys och tidsstudier) måste betraktas som en lika trängande samhällelig uppgift som utbildningen av ingenjörer för den tekniska driften och bör därför stödjas av det allmänna.

Då ifrågavarande utbildning snarast möjligt bör komma till stånd, har man enats om att föreslå, att den första kursen anordnas redan under loppet av år 1943 vid skolorna i Borås, Göteborg, Malmö och Örebro med början om möjligt under senare delen av maj månad. Varje kurs skulle i likhet med dem, som anordnas av arbetsledareinstitutet, fortgå omkring fyra veckor med heldagsundervisning. Till varje kurs bör ej mottagas flera än 15 elever. Kursprogrammet bör upptaga dels föreläsningar med överläggningar, dels praktiska övningar.

Det är av vikt, att lärarna vid kurserna ha såväl god teoretisk skolning som erforderlig praktisk erfarenhet av arbetsstudier. Fördenskull har av industriföretag med egna arbetsstudieavdelningar i vederbörande städer utverkats, att till kursernas förfogande skola ställas lämpliga ingenjörer, som vid företagen lett utbildningen av arbetsstudiemän.

På grundval av kostnadsplaner för kurserna vid arbetsledareinstitutet har utarbetats följande ekonomiplan.

Arvoden till 4 kursledare à 350 kronor	kronor	1,400
» » 4 föreläsare (var och en 25 timmar)	»	3,000
» » 4 övningsledare (var och en 5 dagar)	»	1,000
» » 20 gruppledare vid övningar å arbetsplatser (var och en 12 dagar)	»	3,600
» » arbetare vid förberedande övningar i skolans verkstad (15 timmar för varje)	»	120
60 kontrollur	»	3,000
Övrig materiel	»	1,200
Öförutsedda utgifter	»	1,180

Summa kronor 14,500.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer skola få anordnas vid de tekniska läroverken samt att för anordnande av fyra sådana kurser måtte anvisas dels för innevarande budgetår — om medel finnas tillgängliga — 13,720 kronor, dels ock för nästa budgetår 10,500 kronor. Överstyrelsen har anfört bland annat följande.

Överstyrelsen finner den föreslagna formen för utbildningen av arbetsstudieingenjörer lämplig. Sådan specialutbildning som det här är fråga om kan icke lämpligen rymmas inom ramen för de tekniska läroverkens undervisningsplaner. I samband med undervisningen i industriell ekonomi (industriell organisation) förekommer visserligen redan nu en viss utbildning inom arbetsstudieområdet. Denna utbildning måste dock betraktas såsom mera förberedande. Däremot synes den grund, som en från tekniskt läroverk utexaminerad inhämtat under sin studietid vid läroverket, kunna vara av stort värde såsom förberedelse till den i specialkursen åsyftade mera ingående såväl teoretiska som praktiska undervisningen.

Varje kurs avses att omfatta cirka 130 undervisningstimmar och torde sålunda kunna medhinnas på 3 ½ à 4 veckor. Kostnaden för de fyra föreslagna kurserna har preliminärt beräknats till 14,500 kronor. Såsom kursledare skulle rektor tjänstgöra. Då anordnandet av kurserna otvivelaktigt kommer att vara förbundet med ett icke obetydligt arbete för kursledaren och då kurserna icke ingå i den egentliga undervisningen utan avses att utgöra ett slags påbyggnadskurser utöver den normala undervisningsplanen, synas rektorerna icke utan särskilt vederlag kunna påläggas ifrågavarande arbete. Arvodet till rektor i egenskap av kursledare torde emellertid kunna begränsas till 200 kro-

nor. Vidare synes det för oförutsedda utgifter avsedda beloppet böra minskas med 180 kronor, varför hela det beräknade kostnadsbeloppet för de fyra kurserna skulle minskas med $(4 \times 150 + 180 =)$ 780 kronor till 13,720 kronor, motsvarande en kostnad av 3,430 kronor för var och en av kurserna.

Den gjorda kostnadsberäkningen hänför sig till de första gången anordnade kurserna. Vid efterföljande kurser bortfalla vissa engångskostnader, framför allt kostnader för inköp av kontrollur. Överstyrelsen räknar med en total kostnadsminskning av 3,220 kronor, varför ett anslag å 10,500 kronor skulle vara erforderligt för de under budgetåret 1943/44 anordnade kurserna. Därest några kurser icke skulle komma till stånd innevarande budgetår, måste för budgetåret 1943/44 räknas med ett anslagsbehov av 13,720 kronor.

De för innevarande och nästkommande budgetår avsedda kurserna skulle få karaktären av försökskurser.

Överstyrelsen hemställer alltså, att vid de tekniska läroverken måtte få anordnas kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer i huvudsaklig enlighet med de riktlinjer, som angivits av ingenjörsvetenskapsakademien och Sveriges industriförbund, att — under förutsättning att medel därtill finnas tillgängliga — för anordnande innevarande budgetår av fyra dylika kurser måtte anvisas 13,720 kronor samt att för anordnande av fyra sådana kurser under budgetåret 1943/44 måtte anvisas 10,500 kronor eller, därest medel för de för innevarande budgetår planerade kurserna icke skulle finnas tillgängliga, 13,720 kronor.

Statskontoret, som icke ansett sig kunna bedöma behovet av den föreslagna utbildningen, ifrågasätter huruvida icke viss avgift bör utgå för beivrande av kurserna. Ämbetsverket anför bland annat.

Mot skolöverstyrelsens kostnadsberäkningar har ämbetsverket i och för sig icke något att erinra. Med hänsyn till att kursdeltagarna vid de av industriförbundets arbetsledareinstitut anordnade kurserna — enligt vad statskontoret under hand inhämtat — erlægga en kursavgift å 150—250 kronor, anser sig ämbetsverket dock böra ifrågasätta, om icke jämväl vid nu föreslagna kurser åtminstone en mindre avgift borde uttagas.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna kurserna böra komma till stånd redan innevarande budgetår, lära icke andra medel stå till förfogande för ändamålet än åttonde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter. För nästkommande budgetår synes till bestridande av de å sagda budgetår belöpande kostnaderna ett obetecknat anslag böra äskas av riksdagen.

Behovet av arbetsstudieingenjörer inom näringslivet samt vid statliga och kommunala företag synes vara större än som kan tillgodoses med nuvarande möjligheter till utbildning av dylika tekniker vid statliga och enskilda inrättningar. Såsom den lämpligaste utvägen för att avhjälpa denna brist ha ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund och skolöverstyrelsen förordnat, att vid de tekniska läroverken anordnas fortbildningskurser för tekniker, som genomgått dessa skolor. Enligt det framlagda förslaget skulle fyra dylika kurser anordnas under första halvåret 1943. Kostnaden härför har av skolöverstyrelsen beräknats till 13,720 kronor. Under nästa budgetår skulle enligt överstyrelsens förslag även anordnas fyra kurser, för vilka kostnaden skulle uppgå till 10,500 kronor.

Departement-
schefen.

För min del anser jag mig endast böra tillstyrka, att medel anvisas för anordnande av två kurser efter slutet av innevarande vårtermin och två under nästkommande läsår, alltså sammanlagt fyra kurser. Härför skulle i enlighet med överstyrelsens kostnadsberäkning erfordras ett anslag av 12,110 kronor. Emellertid torde, på sätt statskontoret ifrågasatt, av deltagare i kurserna böra upptagas avgift, vilken torde böra bestämmas till förslagsvis 75 kronor. Obemedlad eller mindre bemedlad deltagare, företrädesvis sådan som nyligen genomgått tekniskt läroverk, torde böra helt eller delvis befrias från avgift. Vid anslagsberäkningen utgår jag från att sammanlagt omkring 2,000 kronor komma att inflyta i kursavgifter. Dessa medel torde böra användas för anskaffande av materiel. Det behöfliga anslagsbeloppet bör med hänsyn härtill kunna minskas till i runt tal 10,000 kronor. Närmare bestämmelser rörande kurserna, vilka torde böra anordnas i skolöverstyrelsens regi, torde framdeles böra meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Jag har intet att erinra mot att de två första kurserna taga sin början redan innevarande budgetår. Därest gäldandet av utgifterna därför icke kan anstå till nästa budgetår, torde skolöverstyrelsen böra be- myndigas att av tillgängliga medel förskottsvis disponera erforderligt be- lopp, att under nästa budgetår ersättas ur anslaget.

Därest medel från enskilt håll skulle ställas till förfogande för anordnan- de av övriga i ärendet föreslagna kurser, har jag intet att erinra mot att de tekniska läroverken upplåtas även för sådana kurser. Det fortsatta be- hovet av kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer torde framdeles få underkastas prövning.

VII. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. besluta, att i Luleå skall från och med budgetåret 1943/44 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium under förutsättning, att Luleå stad åtager sig ej mindre att tillhandahålla — förutom erforderliga undervisningslokaler jämte bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersätt- ning — jämväl bostäder åt erforderlig vaktmästarperso- nal än även att inrätta ett elevhem, vari plats kan beredas för minst 40 studerande vid nämnda gymnasium;

2. godkänna följande personalförteckning för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budget- året 1943/44:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
2 rektorer, avlöningsgrupp I	E 13
2 rektorer, » II	E 12
5 rektorer, » III	E 11
58 lektorer	A 27
7 vaktmästare	A 7
8 vaktmästare	A 6
1 vaktmästare	A 5

Tjänsteman å övergångsstat.

1 verkstadsingenjör	A 22
-------------------------------	------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

9 adjunkter	Eo 21;
-----------------------	--------

3. godkänna följande avlöningsstat för de tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1943/44:

Avlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	688,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a. Arvoden åt skolläkare	kronor	7,530
b. Arvoden åt bibliotekarier	»	4,170
c. Arvoden åt bokförläggare och skrivbiträden åt rektorer	»	8,210
		19,910
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	»	665,100
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	136,000
		<hr/>
	Summa kronor	1,509,010

Särskilda uppbördsmedel:

Hyror och hyresersättningar m. m.	kronor	26,510
	<hr/>	
	Nettoutgift kronor	1,482,500;

Kungl. Maj:ts proposition nr 149.

4. till *Tekniska läroverk: Avlöningar* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1,482,500;
5. till *Tekniska läroverk: Omkostnader* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 146,000;
6. till *Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 96,000;
7. till *Tekniska läroverk: Stipendier* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *anslag* av kronor 10,000;
8. till *Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer* för budgetåret 1943/44 anvisa ett *anslag* av .. kronor 10,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Inrättande av ett tekniskt gymnasium i övre Norrland	2
A. Inledning	2
B. Behovet av ytterligare ett tekniskt läroverk i Norrland	2
C. Det föreslagna läroverkets förläggning	8
1. Allmänna synpunkter	8
2. Lokalt betonade synpunkter på förläggningsfrågan	11
D. Städernas åtaganden m. m.	12
E. Utredningsmannens förslag	13
Departementschefen	17
II. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar	21
Departementschefen	33
III. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Omkostnader	35
Departementschefen	36
IV. Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m.m.	36
Departementschefen	38
V. Anslaget till Tekniska läroverk: Stipendier	38
Departementschefen	39
VI. Anslag till Kurser för utbildning av arbetsstudieingenjörer	39
Departementschefen	41
VII. Hemställan	42